

Síťování služeb pro děti a jejich rodiny v Olomouckém kraji

Krajská síťářka: *Bc. Zdeňka Mannová*

zpracováno k: *01/2019*

Klíčová aktivita 1 – Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD

Podaktivita 1.1: Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Úvodní slovo	2
O projektu <i>Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí</i>	3
Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory	5
Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin	7
Síťování v Olomouckém kraji	8
Shrnutí ze síťování	15
Doporučení pro rozvoj sítě v Olomouckém kraji	24
Závěrem	27
Použité zdroje	28
Potřebujete více informací?	29

„... pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby – koordinátora.“

Úvodní slovo

Vážené kolegyně a kolegové,

tento dokument je součástí projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“¹, aktivity Podpora a rozvoj služeb v SPOD a navazuje na analýzy místních sítí služeb a návrhy jejich optimální podoby, které byly zpracovány na území do projektu zapojených obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP).

Proč je důležité síťovat

*Síťování služeb vnímáme jako **nástroj zvýšení efektivity cílené práce s klientem – dítětem a jeho rodinou**. Vychází z předpokladu, že pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než když je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby koordinátora (v tomto projektu se jednalo o **lokální a krajské síťačky a síťáře**).*

Síťování služeb je dynamický a nikdy nekončící proces směřující k naplnění potřeb dětí a rodin žijících v dané lokalitě. Aby bylo síťování co nejúčelnější a šité na míru lokalitě, je třeba nejprve zmapovat stávající síť – tedy místní aktéry a jejich potřeby směrem k fungování sítě a to, jakým způsobem spolupracují. Proto lokální síťačky a síťáři (na úrovni ORP) a krajské síťáři (na úrovni krajů) důkladně mapovali terén a na základě zjištění pracovali společně s aktéry na tématech, která se ukázala jako významná pro rozvoj sítě, místní spolupráce apod.

Návrhová část dokumentu obsahuje shrnutí výstupů síťování na území ORP zapojených do projektu a zejména pak souhrn doporučení pro posílení a další rozvoj krajské sítě služeb pro děti a rodiny.

*Je zřejmé, že v každé lokalitě je síť služeb jiná, a to vzhledem k odlišným potřebám dětí a rodin, a je ovlivněna vnějšími podmínkami v lokalitě (např. personální a finanční kapacity aktérů). Všechny sítě služeb by však měly naplňovat principy transformace a **odrážet v první řadě potřeby dětí a rodin**.*

Bez vás by to nešlo

*To vše by se neobešlo bez samotného **procesu síťování**, tedy propojování místních aktérů sítě napříč rezorty, které vnímáme jako alfu a omegu spolupráce. Děkujeme proto všem místním aktérům sítě služeb za ochotu k setkávání se, zájem o spolupráci, podněty a společnou činnost na lepším fungování sítě podpory pro děti a jejich rodiny.*

*Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová a realizační tým aktivity síťování
oddělení transformace služeb pro rodiny a děti
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0./0.0/15_017/0001687.

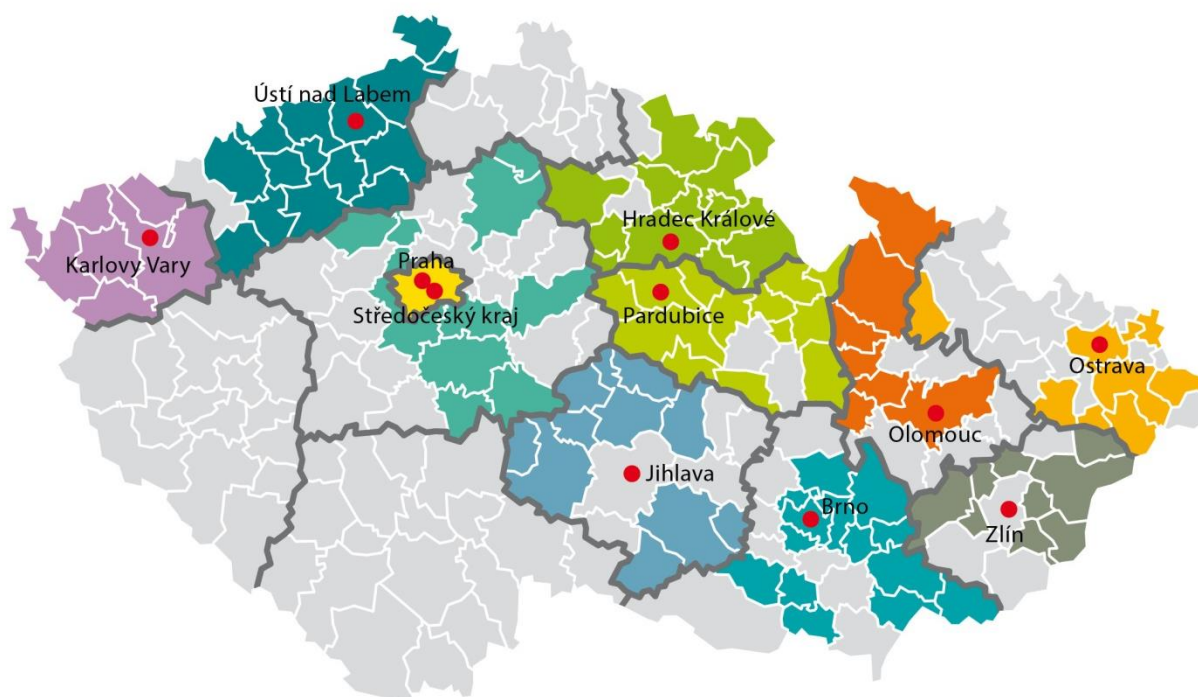
O projektu *Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*

Termín realizace: 1. 1. 2016 až 30. 6. 2019, ve **12** zapojených krajích.

Projekt se zaměřuje na posílení mezirezortní a multidisciplinární **spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Cíli projektu jsou podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny; vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni; podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému sociálně-právní ochrany, nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a podpora a rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen NRP). **A proč?** Aby se nadále snižoval počet dětí, které musejí svoji rodinu opustit, a aby pro děti, jež se dostávají do systému náhradní rodinné péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče. Více najdete na <http://www.pravonadetstvi.cz>.

Podpora síťování služeb na lokální a krajské úrovni

Síťování služeb pro děti a rodiny je nejrozsáhlejší aktivitou projektu, je realizováno v 11 krajích a celkem ve 124 obcích s rozšířenou působností.

Východiska síťování

Síťování představuje „**návrat k rodině a dítěti**“, snahu podpořit vybudování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, a to s maximálním využitím všech dostupných zdrojů. Síťování je proto spíše prací s lidmi než „vědeckým přístupem“ a dosavadní výsledky ukazují, že právě osobní kontakt síťáře s aktéry tvoří základ úspěšného rozvoje sítě podpory. Na druhou stranu síťář je kromě samotného propojování lidí také nositelem důležitých principů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, přispívá k jejich lepšímu porozumění a zvnitřnění na úrovni lokality, a tím i k žádoucímu směřování práce s rodinami a dětmi. Síťování služeb je ze své podstaty transformací služeb na místní úrovni.

Vymezení služeb pro děti a rodiny

Z hlediska tohoto projektu jsou služby pro děti a rodiny nahlíženy optikou potřeby – jedná se o všechny děti a rodiny, které potřebují nějakou formu podpory, ať už v rovině prevence (mohou být ohrožené) nebo v rovině

intervence (již jsou ohroženy). Nejedná se tedy o služby rodinné politiky, zároveň ale ani o striktní vymezení dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD). Služby jsou zároveň vnímány zásadně nadrezortně, bez ohledu na právní formu či míru formálního ukotvení. Vymezením služeb jde především o zmapování všech dostupných zdrojů podpory na místní úrovni.

Cíle síťování služeb pro děti a rodiny

Zmapování aktérů v lokalitě: v maximálním možném rozsahu jsou zmapováni aktéři v lokalitě a jejich potřeby směrem k fungování sítě ve prospěch dětí a rodin, samotný výčet může být vůbec prvním popisem služeb pro děti a rodiny z nadrezortního hlediska a přispívá ke zvědomění rolí jednotlivých aktérů.

Zvědomění rolí jednotlivých aktérů: každý z aktérů si uvědomuje svou (i dílčí) roli v síti služeb pro děti a rodiny, tj. zná své kompetence a úkoly dané jednak zákony, jednak specifickými podmínkami v lokalitě, ale uvědomuje si také význam spolupráce s dalšími aktéry. Aktéři tak přesně znají svou vlastní roli a zároveň rozumí rolím ostatních aktérů.

Propojení aktérů v lokalitě: aktéři spolu komunikují ve smyslu případové práce, tj. ve smyslu potřeb dětí a rodin, s ohledem na zákonnou mlčenlivost a s ohledem na integritu dětí a rodin, s důrazem na působení v rovině prevence.

Implementace základních principů transformace do síťování, a tedy i činnosti jednotlivých aktérů: síťování lze vnímat jako aktivizaci terénu, která by se měla odvíjet od **základních principů transformace:**

- participace dítěte, respekt k dítěti
- potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- zdravé prostředí
- jistota, stabilita, bezpečí
- zapojení celé rodiny.

Co je síť služeb pro děti a jejich rodiny?

Síť služeb pro děti a jejich rodiny (dále jen síť) je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, město, obec s rozšířenou působností – dále jen ORP, region, kraj) svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým společenským posláním. **Základním principem fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které spolupráci brání.**

Kdo jsou aktéři sítě?

Aktéři sítě jsou subjekty v síti se vzájemně provázanými vztahy, založenými na spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jde o instituce poskytující služby dětem a rodinám (registrované sociální služby i neregistrované návazné služby), orgány samosprávy (městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, dále sociální a terénní pracovníci), školy, poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče), lékaře, soudce, městskou policii, Policii České republiky a další.

Kdo je lokální a krajský síťář?

Síťář je nezávislý aktér sítě pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám. Jeho cílem je udržitelně propojit aktéry sítě, aby navzájem znali své možnosti a potřeby a mohli efektivně spolupracovat při řešení situací ohrožených dětí a rodin. Ve svém konání vychází z principů deinstitucionalizace a ze zmapovaných potřeb aktérů a jejich klientů směrem k fungování sítě jako celku. Vytváří prostor pro jejich spolupráci napříč rezorty.

Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory

Níže uvedený popis odpovídá horizontální úrovni sítě služeb, tedy jednotlivým potřebám dětí, a vertikální úrovni sítě, tedy jednotlivým úrovním podpory dítěte (podrobně viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb). Potřeby dětí byly odvozeny ze strukturovaného vyhodnocování situace dítěte a rodiny dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD.

Potřeby dítěte

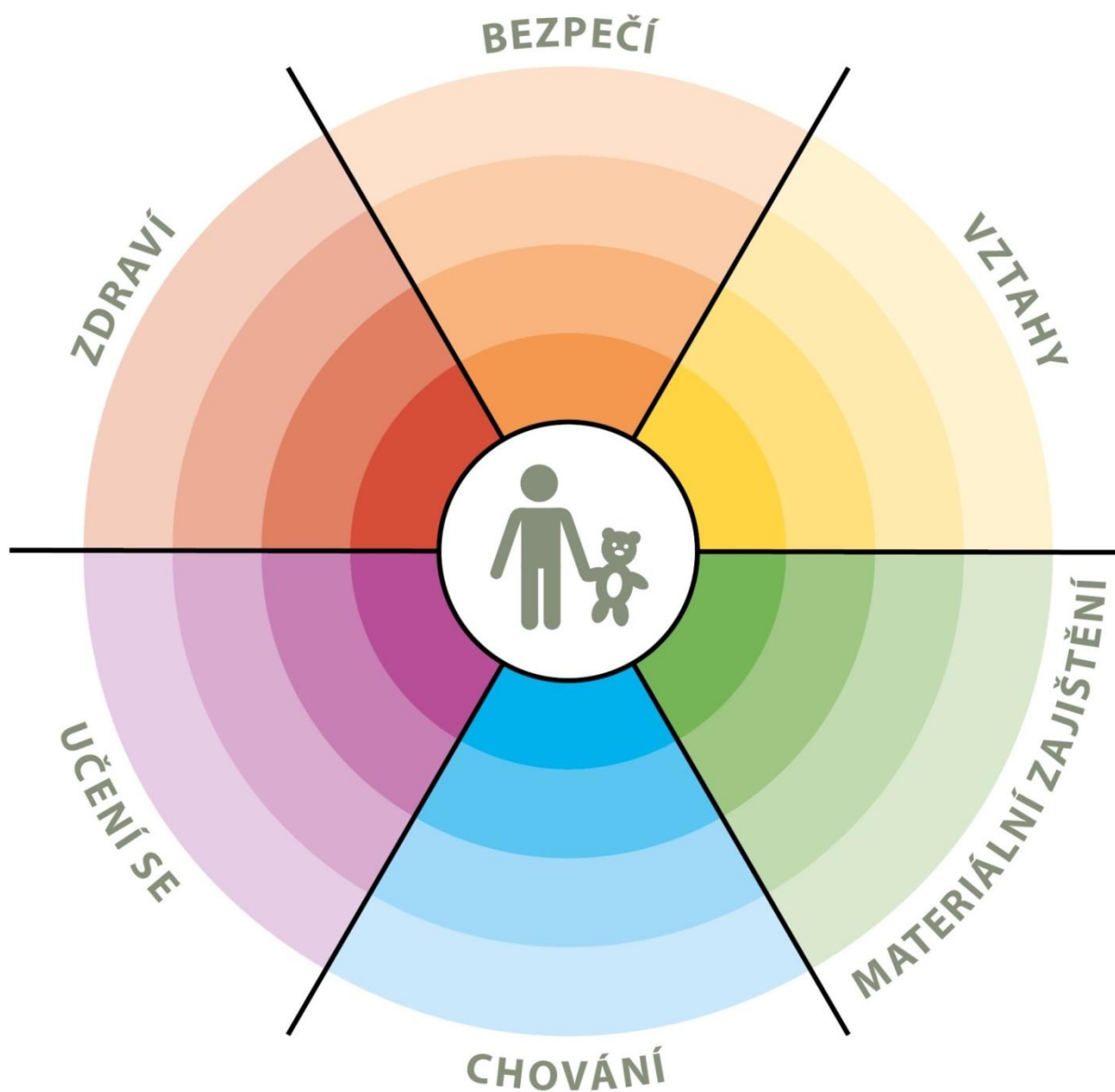
- **Vztahy:** potřeba rozumět vztahům k blízkým osobám, potřeba stabilních a bezpečných vazeb, vrstevnických vztahů, pozitivního vztahu k sobě samému apod.
- **Bezpečí:** potřeba bezpečného prostředí (prostředí rodiny i komunity), subjektivního pocitu bezpečí, životní stability, srozumitelnosti okolního světa, rozvoje kompetencí k rozpoznání nebezpečí apod.
- **Zdraví:** potřeba celkové duševní a tělesné pohody, dobrá péče o zdravotní stav dítěte, vztah k vlastnímu zdraví, podmínky pro zdravý vývoj apod.
- **Učení se:** potřeba poznávání okolního světa, porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení a poznávání, rozvoj zvědavosti a sebepoznání apod.
- **Chování:** potřeba poznávat hranice, učit se normám, rozumět vlastnímu chování, mít respekt k ostatním apod.
- **Materiální zajištění:** potřeba zajištění základních životních potřeb tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte, přiměřená výživa, odpovídající vybavení včetně školních nebo zdravotních pomůcek apod.

Aktéři podpory dítěte a rodiny

- **Aktéři přímé podpory dítěte:** služby a další podpůrné aktivity směřující přímo k dítěti na bázi individuálního přístupu, zároveň jde o služby umožňující přímý přístup dítěte (dítě samo se může na poskytovatele služby obrátit), zaměření na dítě je odvozeno z Úmluvy o právech dítěte a zákona o SPOD, které připouštějí možnost ochrany dítěte v situacích, kdy dojde k narušení vztahu mezi dítětem a rodičem.
- **Aktéři přímé podpory rodiny:** služby a další podpůrné aktivity směřující k podpoře rodiny tak, aby byla schopna naplnit ochrannou a podpůrnou roli vůči dítěti, tedy služby posilující kompetence rodičů, podpora zahrnuje vždy zároveň dítě i rodiče.
- **Aktéři širší podpory:** jedná se o služby a další podpůrné aktivity, jejichž primárním účelem není poskytování specifické podpory rodinám a dětem, rodiny a děti spadají do cílové skupiny poskytovatelů těchto služeb, přitom je podstatné, zda si aktéři jsou své role vědomi a naplňují ji.
- **Podpora v rámci komunity:** komunita je pojímána jako významný zdroj podpory. Zdroje obce a lokality je důležité popsat a provázat s potřebami rodin a dětí, komunitní zdroje jsou považovány za rozsáhlý, ale doposud málo využitý potenciál podpory dětí a rodin.

Obrázek č. 1

ÚROVNĚ PODPORY DÍTĚTE A RODINY Z HLEDISKA JEJICH POTŘEB

Úrovně podpory:

- ■ ■ ■ ■ ■ aktéři přímé podpory dítěte
- ■ ■ ■ ■ ■ aktéři přímé podpory rodiny
- ■ ■ ■ ■ ■ aktéři širší podpory
- ■ ■ ■ ■ ■ podpora v rámci komunity

Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin

Z hlediska transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny je jedním ze dvou základních kroků sjednocení systému, tedy překonání rezortních bariér. Mimo snahy o provedení změn na vládní úrovni je paralelně možné uskutečnit řadu kroků na úrovni krajů a ORP (tj. přímo „v terénu“). Pole působnosti jednotlivých aktérů a možnosti jejich spolupráce jsou natolik široké, že i v rámci stávajících zákonných mantinelů lze nalézt dostatek prostoru pro vznik funkčních mezioborových týmů a platforem.

Na úrovni ORP nebo na jakékoliv lokální úrovni je možné role aktérů rozšiřovat v návaznosti na to, jaké jsou odborné kompetence pracovníků, jejich časové možnosti, zákonné pravomoci nebo role, která jim v dané lokalitě přísluší s hlediska návaznosti na aktivity dalších aktérů. Pro to, aby byla síť co nejvíce kompaktní, je nutné, aby byly potřeby dětí naplňovány v každý moment na každé její úrovni, tj. aby podpora poskytovaná dítěti byla provázaná. Je tedy žádoucí, aby aktéři sítě na místní úrovni své role rozšiřovali, případně alternovali. Tomu často brání nedostatečná znalost vlastních i cizích rolí a osvěta aktérů v tomto smyslu je mimo jiné obsahem zpracovaných návrhů optimálních modelů sítě služeb na úrovni ORP.

Oproti tomu, na úrovni krajské, jsou role jednotlivých aktérů více rezortně vymezeny – jedná se často o aktivity nadřazené lokální úrovni z hlediska metodického řízení, kontroly nebo financování, spíše než o přímou práci s cílovou skupinou. Z tohoto důvodu nesměřuje snaha o propojení krajské sítě tolik na rozšiřování rolí aktérů, jako na význam jejich vzájemné spolupráce. Spolupráce by měla být zaměřena na zvyšování vzájemného povědomí o rolích jednotlivých aktérů a jejich vzájemných právech, povinnostech a možnostech spolupráce, sladování cílů práce s dětmi a rodinami, podpora rozvoje multidisciplinární spolupráce na všech úrovních, poskytování přesahové metodické opory (např. společná metodická stanoviska rezortu sociálních věcí, školství, zdravotnictví, nastavování společných postupů pro řešení typových kazuistik apod.), společné prosazování návrhů a politik ve prospěch ohrožených dětí (např. podpora bydlení, vzdělávání, náhradní péče apod.), nastavení efektivního směřování finančních prostředků, včetně využívání ESIF, shodná definice priorit (např. zaměření na prevenci, alternativní formy péče, deinstitucionalizaci apod.).

Žádoucí formy spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a rodiny na úrovni kraje spočívají v trvale nastavených týmech fungujících na bázi pravidelného setkávání, kdy je tento model, jeho principy a výstupy činnosti přenášen dále na úroveň lokalit (ORP). Tj. mělo by se jednat o funkční mezioborové, obecně známé platformy.

Síťování v Olomouckém kraji

Stručný popis lokality

Olomoucký kraj se rozkládá ve střední části Moravy a zasahuje i do její severní části. Co se týče velikosti, zaujímá osmé místo mezi 14 kraji České republiky a tvoří 6,7 % z její celkové rozlohy. K 31. 12. 2015 žilo na území Olomouckého kraje 634 718 obyvatel. Od roku 2010 se počet obyvatel v kraji snižuje vlivem celkového záporného přírůstku i kvůli migraci obyvatel z kraje. Je také patrné přesídlování obyvatel z odlehlých regionů do měst. Věková skladba obyvatel Olomouckého kraje se v roce 2015 stejně jako v minulých letech vyvíjela ve směru rostoucího podílu dětí (0–14 let) i seniorů (65 a více let) a klesajícího podílu obyvatel v produktivním věku (15–64 let). Podíl dětí narozených mimo manželství se každoročně zvyšuje (r. 2005 – 31,2 %, r. 2010 – 39,9 %, r. 2015 – 48,2 %) a klesá počet umělých přerušení těhotenství (r. 2015 - 1137).

Z hlediska územně-správního je Olomoucký kraj tvořen územím 5 okresů - Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk. Z celkového počtu 13 obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP) se **v Olomouckém kraji do našeho projektu zapojily obce Jeseník, Konice, Litovel, Mohelnice, Olomouc, Šumperk a Zábřeh**. Nezapojenými ORP jsou Hranice, Lipník nad Bečvou, Prostějov, Přerov, Šternberk a Uničov. Dále je v našem kraji 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, ve kterých je vykonáván různý rozsah státní správy v rámci přenesené působnosti. K 31. 12. 2015 se na území Olomouckého kraje nachází 402 obcí, z toho 30 má přiznaný status města a 12 status městyse. Statutárními městy jsou Olomouc, Přerov a Prostějov. K datu 31. 5. 2015 bylo v Olomouckém kraji identifikováno 62 sociálně vyloučených lokalit, ve kterých žilo přibližně 3 až 5 tisíc obyvatel, nejvíce se jich nacházelo v ORP Jeseník, Prostějov a Přerov.

Od roku 2015 je zaznamenán nárůst volných pracovních míst a snížení počtu uchazečů o zaměstnání, což vypovídá o dobré kondici pracovního trhu. Ztráta zaměstnání představuje pro rodiny hmotné, psychické i sociální problémy, přičemž toto se týká ponejvíce osob dlouhodobě nezaměstnaných.

Region je z ekonomického pohledu zaměřen na tradiční zemědělství, zpracovatelský průmysl a služby. Ekonomika hanáckých okresů je více stabilní a dostatečně rozmanitá. Okres Jeseník a severní část okresu Šumperk však bohužel díky své poloze, dopravní dostupnosti i narušením sociálního a hospodářského života po druhé světové válce patří k ekonomicky slabším regionům. Předpokladem pro další rozvoj regionu je strategicky výhodná poloha, dopravní dostupnost, rozvinutá infrastruktura, dostatek kvalifikovaných pracovních sil i vstup zahraničních investorů. Díky realizacím dlouhodobých strategických plánů se ekonomická situace v Olomouckém kraji postupně zlepšuje a vzestupná tendence má pokračovat i v následujících letech.

Strategické a koncepční dokumenty na úrovni kraje

Jako součást mapování bylo potřebné se zorientovat ve strategických a plánovacích dokumentech Olomouckého kraje. Od roku 2015 přerozděluje Olomoucký kraj účelové dotace na zajištění sociálních služeb, kdy odpovídá za způsob zajištění sociálních služeb a určuje, komu a v jaké výši bude dotace přiznána. Stěžejním strategickým dokumentem kraje v sociální oblasti je **Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji na roky 2018-2020** (dále SPRSS). Je vytvářen za účelem nastavení sítě sociálních služeb tak, aby reflektovala potřeby obyvatel kraje a současně byla ekonomicky udržitelná, kvalitní a služby mohly být efektivně poskytovány. Zaměřuje se výhradně na sociální služby definované zákonem o sociálních službách a obsahuje cíle rozpracované do podrobnějších a konkrétnějších opatření formou rámcových a specifických cílů a opatření pro jednotlivé pracovní skupiny. Každoročně jsou sestavovány **akční plány**, které jsou jednoletými prováděcími dokumenty SPRSS. Oba tyto dokumenty jsou dostupné na stránkách kraje. Zefektivnění plánování sociálních služeb na území Olomouckého kraje včetně synchronizace plánování na obecní úrovni bude podporováno projektem Olomouckého kraje s názvem Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje v návaznosti na zvyšování jejich dostupnosti a kvality (viz. v textu níže).

Pro cílovou skupinu ohrožené rodiny s dětmi (CS ORD) jsou stěžejní výstupy těchto pracovních skupin (PS):

PS č. 1 Děti, mládež a rodina se zaměřuje především na tyto tři služby: nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SASRD) a odborné sociální poradenství.

PS č. 2 Osoby se zdravotním postižením – k CS ORD jsou především zaměřené cíle a opatření na podporu rozvoje sociálních služeb jako je raná péče, sociální rehabilitace, či odlehčovací služba.

PS č. 4 Etnické menšiny a cizinci – mimo jiné cílů na efektivní nastavení sociálních služeb zaměřených na okruh osob z etnických menšin a cizince v návaznosti na migrační trendy (monitoring vzniku nových vyloučených lokalit a změn v lokalitách, následné vyjednávání za účelem přesunu aktivit služeb do míst s potřebností). Jedná se o služby sociálního poradenství, terénní programy, SASRD.

PS č. 5 Osoby v krizi a osoby sociálně vyloučené – cíle a opatření ve vztahu k CS ORD jsou především služby jako azylové domy pro rodiče s dětmi, domy na půl cesty, krizová pomoc, terénní programy, sociální poradenství, intervenční centra a další.

PS č. 6 Osoby ohrožené návykovým jednáním – zaměřuje se především na služby terénní programy a kontaktní centra.

Protidrogová politika Olomouckého kraje je tvořena dvěma základními pilíři – oblastí primární prevence a oblastí snižování rizik, léčby, následné péče a sociálního začleňování. Podstatný je v této oblasti **Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2019-2022**, který vychází z Národní strategie protidrogové politiky. Snaží se postihnout specifika Olomouckého kraje i jeho jednotlivých regionů. Dalším významným dokumentem je **Krajský plán primární prevence rizikového chování v Olomouckém kraji na léta 2019 – 2022**. Oba zmiňované dokumenty jsou dostupné na stránkách Olomouckého kraje. Podrobné konkrétní kroky a opatření protidrogové politiky jsou pak obsaženy v ročních **Akčních plánech realizace protidrogové politiky v Olomouckém kraji**.

Rodinná politika je praktikována na úrovni státu, krajů a obcí. **Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje na období 2019–2022** vychází z analytických podkladů z mapování potřeb rodin v kraji s ohledem na specifika jeho obyvatel. Prorodinné aktivity se zaměřují na oblast školství, mládeže a tělovýchovy, kultury a volnočasových aktivit, oblast cestovního ruchu, životního prostředí, veřejné dopravy, zdravotnictví a sociální oblast. Jedna z částí je věnována službám pro rodiny s dětmi – sociální služby, služby na podporu fungující rodiny a činnosti poskytované

v rámci SPOD. Koncepce také zohledňuje možnosti financování aktivit rodinné politiky. Prioritami jsou: 1. institucionální a koncepční zajištění rodinné politiky na krajské a obecní úrovni, 2. podpora vytváření vhodných podmínek pro fungování rodin a spoluvytváření prostředí přátelského rodině, 3. slučitelnost rodiny a zaměstnání, 4. podpora služeb pro rodiny a 5. informovanost veřejnosti a médií.

Na Koncepci rodinné politiky navazuje implementační **Akční plán rodinné politiky Olomouckého kraje**, který rozpracovává činnosti a aktivity uvedené v cílech Koncepce rodinné politiky včetně rozvrhu finančních nákladů pro konkrétní rok.

Strategie prevence kriminality Olomouckého kraje na období 2017–2021 se stává neodmyslitelnou součástí bezpečnostní politiky kraje a zabývá se nejen vyhodnocením realizace prevence kriminality za předchozí období, ale především se zaměřuje na kriminalitu obecnou, která nejen ohrožuje, ale i ovlivňuje postoj občanů kraje ve vztahu k pocíťovanému bezpečí. Vyvažuje realizovaná represivní opatření, aktivizuje společnost a usiluje o to, aby se Olomoucký kraj stal bezpečným místem pro rodinný život, práci i zábavu. Základní cíle Strategie jsou: 1. koordinace, 2. společenství, 3. inovace, 4. podpora a 5. realizace, které jsou naplňovány konkrétními opatřeními.

Strategie rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje 2015-2020 ve vztahu k cílové skupině dětí a jejich rodin uvádí tyto střednědobé priority:

Rozvoj lidských zdrojů: 1. optimalizace systému škol a školských zařízení a zvyšování kvality poskytovaného vzdělávání, 2. podpora zaměstnanosti, 3. podpora rovných příležitostí a prarodinných aktivit, 4. zlepšování podmínek pro kulturní, sportovní a volnočasové aktivity.

Podmínky pro život obyvatel: 1. optimalizace systému zajišťování zdravotní péče, 2. zkvalitňování a rozvoj sítě sociálních služeb, 3. zmírňování sociálního vyloučení a 4. podpora dalších veřejných služeb.

Konkrétní realizace priorit je rozpracována v **Tříletém akčním plánu Strategie rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje**.

Za další strategický dokument ve vztahu k rodinám s dětmi může být považován **Krajský plán vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji 2017-2020**, který navazuje na předchozí plány, ale zejména se opírá o Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením a Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015-2020. Hlavním cílem Plánu je podpora zapojení osob se zdravotním postižením do aktivního celospolečenského života a podpora při naplňování lidských práv osob se zdravotním postižením, přičemž hlavními cíli jsou: 1. práce s veřejností, 2. přístupnost prostředí, 3. přístup k informacím, 4. doprava, 5. vzdělávání, 6. zaměstnávání, 7. sociální služby, 8. neformální pečovatelé, 9. zdravotnictví, 10. kultura, sport a volný čas a 11. naplňování Plánu.

Krajské projekty vztahující se k oblasti práce s dětmi a jejich rodinami

Z Operačního programu Zaměstnanost jsou z Evropského sociálního fondu a z prostředků státního rozpočtu České republiky čerpány prostředky na některé projekty Olomouckého kraje, které především slouží k vytvoření podmínek pro prevenci sociálního vyloučení a pro sociální začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením.

Projekt **Služby sociální prevence v Olomouckém kraji** zajišťuje od 1. 11. 2015 do 28. 2. 2019 financování 7 vybraných sociálních služeb sociální prevence v Olomouckém kraji včetně jejich evaluace, a to: azylové domy, domy na půl cesty, podpora samostatného bydlení, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně terapeutické dílny, sociální rehabilitace a intervenční centra. Prostřednictvím tohoto projektu dochází k zajištění dostupnosti, kvality a kontroly těchto vybraných služeb. Po jeho ukončení budou některé ze služeb financovány návazným projektem (viz. níže) nebo bude jejich financování opět zajišťováno z rozpočtu kraje.

Prostřednictvím projektu **Azylové domy v Olomouckém kraji I.**, se zahájením realizace 1. 11. 2018 a ukončením realizace 28. 2. 2022, bude ve 22 azylových domech v kraji dosaženo stabilního zajištění poskytování této služby, její dostupnosti a zároveň kontroly.

Dalším aktuálním projektem realizovaným krajem je **Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje v návaznosti na zvyšování jejich dostupnosti a kvality**. Projekt řeší základní problematiku oblasti v plánování a koordinaci sociálních služeb na území Olomouckého kraje, přičemž bude podpořen i proces plánování sociálních služeb na úrovni obecní. Bude rozšířen a aktualizován nástroj pro efektivní řízení sítě sociálních služeb Olomouckého kraje – Krajský informační systém sociálních služeb (tzv. KISSoS).

Právě KISSoS je významným a přehledným zdrojem informací o síti registrovaných služeb v kraji. Další aktivita projektu se zaměřuje na problematiku zadluženosti včetně podpory vzdělávacích programů pro pracovníky. Podpořena bude koordinační role obcí podporou rozvoje a zkvalitněním výkonu sociální práce na obcích. Jednou z aktivit budou zavedeny nové nástroje spolupráce při řešení nepříznivé sociální situace osob s poruchou autistického spektra a vytvořeny podmínky k setkávání rodin pečujících o děti se zdravotním postižením vedoucí k sociálnímu začleňování.

Olomoucký kraj realizuje **projekt MPSV s názvem Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů**, který má naplnit potřebu vytvořit komplexní systém zastřešení rodinné politiky na ústřední úrovni a metodická doporučení, která by se mohla aplikovat na místní úrovni. V současné době roste zájem o podporu rodiny, jelikož její funkce jsou nezastupitelné. Právě rodiny potřebují vedle státem garantovaného materiálního a příjmového zajištění také nemateriální podporu svých funkcí.

V Olomouckém kraji probíhají na regionální úrovni také projekty jednotlivých organizací, které vykrývají službami nesaturované potřeby obyvatel, tzv. „bílá místa“ v síti služeb. Je možné uvést projekty jako Oddlužením ke spravedlnosti organizace Člověk v tísni, Na správnou cestu! II. realizovaný Probační a mediační službou České republiky, Společnost Podané ruce pomáhá klientům získat znalosti a dovednosti, díky kterým dovedou bydlení získat, ale i udržet prostřednictvím projektu Podané ruce na cestě k udržitelnému bydlení aj. Zajímavým projektem je „Dětský průvodce světem rozvodu“, který je zaměřen na podporu dětí v období rozchodu nebo rozvodu rodičů. Bílá místa v síti služeb zmapovaly v našem kraji také lokální síťačky a popsaly je ve svých lokálních analýzách místní sítě služeb. Tyto analýzy jsou dostupné na www.pravonadetstvi.cz v sekci Dokumenty a mohou mimo jiné posloužit jako inspirace pro další obdobné projekty.

Především počátkem roku vyhláší Olomoucký kraj různé možnosti čerpání krajských příspěvků, dotací a grantů na sociální oblast jako např.:

Dotiční program pro sociální oblast 2019, který zahrnuje oblasti:

- **Podpora prevence kriminality** (podpora akcí a činností v sociální oblasti směřujících ke zvýšení bezpečnosti obyvatel kraje. Je také příležitostí pro nestátní neziskové organizace žádat o finanční podporu na činnost spojenou s tématem kyberkriminality, kyberšikany, další patologie spojené s užíváním sociálních sítí a realizaci probačních či resocializačních programů),
- **Podpora integrace romských komunit,**
- **Podpora prarodinných aktivit** (podpora akcí a činností v oblasti prarodinné politiky, mezigeneračního soužití a aktivit zaměřených na podporu náhradní rodinné péče),
- **Podpora aktivit směřujících k sociálnímu začleňování** (osoby ohrožené sociálním vyloučením zejména z důvodu věku, zdravotního stavu nebo způsobu života a podpora veřejně prospěšné činnosti).

Další programy, které by mohly mít pozitivní dopad na děti a jejich rodiny, jsou zaměřené na podporu kultury, volnočasových a tělovýchovných aktivit, na podporu sportovní činnosti dětí a mládeže, výstavby a rekonstrukce sportovních zařízení v obcích, na podporu zdravý a zdravého životního stylu, dotace na činnost, akce a projekty hasičů, spolků a pobočných spolků hasičů, podpora výstavby, obnovy a vybavení dětských dopravních hřišť aj.

Užitečné odkazy pro sociální oblast, oblast školství, mládeže a sportu, informace pro obce, neziskové organizace, k protidrogové prevenci aj. je možné najít na stránkách Olomouckého kraje <https://www.kr-olomoucky.cz/> výběrem z menu Dotace, granty, příspěvky.

Průběh mapování potřeb a síťování

Síťování bylo v Olomouckém kraji zahájeno 1. 7. 2016 a nadále zde probíhá, neboť se jedná o kontinuální proces. Hlavní mapování potřeb aktérů sítě služeb probíhalo od července 2016 do března 2017, kdy se síťářka průběžně setkávala s pracovníky krajského úřadu, vedoucími OSPOD v nezapojených ORP (Hranice, Lipník nad Bečvou, Přerov, Prostějov, Šternberk a Uničov) a s vedoucími pracovníky institucí a organizací, které v rámci kraje poskytují služby pro děti a jejich rodiny. Celkově za účelem mapování uskutečnila krajská síťářka k termínu vyhotovení dokumentu na 100 osobních setkání s aktéry sítě, účastnila se a zapojovala se dle možností do pracovních skupin Střednědobého plánování sociálních služeb, prezentovala na různých komisích, setkáních aktérů služeb a konferencích. Podobně jako lokální síťářky v jednotlivých ORP krajská síťářka zjišťovala, jaké potřeby jsou v praxi OSPOD i u jednotlivých aktérů vnímány, kde je potřebné otevřít prostor pro spolupráci, a to včetně spolupráce mezirezortní, jaké jsou příklady dobré praxe a kde naopak jednotliví aktéři identifikují tzv. „bílá místa“ v síti služeb nebo cítí potřebu změny. Nedílnou součástí práce krajské síťářky bylo získávání informací a jejich propojování z lokální na krajskou úroveň a opačně, i když v mnohém se aktivity síťárek v ORP děly samostatně v jejich režii. Přesto bylo nezbytné informace v rámci společných nebo individuálních setkání vzájemně sdílet a případně propojovat. Asi nejvíce aktivit se propojovalo s prací lokální síťářky pro ORP Olomouc, a to především v oblasti spolupráce se školami a podporou myšlenek a možností zavádění školské sociální práce do praxe.

Nejčastěji uváděné potřeby:

- **Včasná identifikace dítěte v problémové situaci a dostupnost efektivní pomoci**

Je zjevné a nezbytné začít řešit nepříznivou situaci dítěte a jeho rodiny co nejdříve, koordinovaně a prostřednictvím vhodných služeb tak, aby se minimalizovaly negativní dopady na dítě. K zachycení varovných signálů, že se dítě nachází v nepříznivé situaci, dochází často ve školském zařízení, které však na řešení nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny nemá kompetentní personál, časový prostor ani dostatečnou znalost sítě služeb. Je potřebné dávat dítěti a rodině takovou podporu, která by pomohla situaci včasné a efektivně řešit, přičemž by nechávala a podporovala kompetence rodičů v péči o dítě. Je potřebné, aby především profesionálové ze sociálního okolí dítěte měli k dispozici nástroje, kterými je možné potenciální riziko ohrožení dítěte odhalit a vědět, jak s tímto zjištěním dále nakládat.

- **Možnost práce s dítětem a jeho rodinou v přirozeném prostředí rodiny**

S ohledem na transformaci systému péče o ohrožené děti, která v České republice probíhá, a zároveň podporou principu deinstytucionalizace péče o tyto děti, je nezbytná včasná a preventivní práce s dítětem a rodinou především v jeho přirozeném prostředí. Aktéři si uvědomují, že přiblížení služeb rodinám, práce v jejich přirozeném prostředí, posilování rodičovských kompetencí, aktivizace rodiny s využíváním potenciálů zdrojů uvnitř rodiny a v jejím nejbližším okolí otvírá možnosti efektivní práce s obtížnou životní situací.

Samostatnou kapitolou je pak problém se zajištěním vhodné podpory a služeb ambulantní a terénní formou pro děti a mladistvé, kteří jsou v péči kurátora OSPOD. Nově pojatý koncept sociální kurately v přístupu k práci s dítětem s výchovnými problémy a posilování autonomie mladistvých ve vztahu k vlastnímu i k rodinnému životu, je v praxi obtížně přijatelný také např. z důvodu nedostupnosti služeb pro práci s dítětem a rodinou (chybí služby zaměřené na prevenci, služby psychologické, etopedicko-terapeutické, návazné psycho-sociální služby apod.), které by kurátoři mohli využívat.

- **Vyjasnění kompetencí a rolí aktérů sítě**

Dle zjištění z mapování je zřejmé, že aktéři mají malé nebo ne zcela reálné povědomí o kompetencích, možnostech a nástrojích, kterými disponují jiní aktéři sítě služeb pro děti a jejich rodiny, včetně činnosti OSPOD. Z důvodu neznalosti sítě služeb je OSPOD často ostatními aktéry i veřejností vnímán jako jediný možný zdroj podpory a pomoci dítěti bez ohledu na závažnost a kontext situace. Zejména tam, kde se jedná o témata s multirezortním přesahem, je mnoho nejasností, různých metodických pokynů, které bývají i ve vzájemném rozporu, což přispívá k nejistotě aktérů a redukuje to prostor pro vzájemnou spolupráci. Jako výrazná v této oblasti vyvstává potřeba zprůchodnit spolupráci škol, OSPOD a služeb, z nich především SASRD. Především mezi těmito aktéry jsou vnímány jako problematické situace ohledně nevyjasněných pravidel pro předávání informací pro potřeby OSPOD, zpětná vazba od OSPOD i sdělování informací o klientovi mezi ostatními aktéry navzájem aj.

- **Koordinovaná práce s dítětem a jeho rodinou**

Je potřebné pracovat s rodinou koordinovaně, což je předně úloha OSPOD, pokud je dítě v jeho evidenci. Ne vždy mohou a dokážou pracovníci OSPOD efektivně využívat dostupné služby, nastavovat spolupráci pokud možno hned v počátku práce s dítětem a rodinou (zorganizovat úvodní společné jednání aktérů a plánovat kroky se zapojením klienta), delegovat přímou práci v rodině na službu, využívat více nástrojů jako jsou případové konference a rodinné konference. Toto souvisí také s přetížeností pracovníků OSPOD, kterou sami vnímají. Z pohledu některých OSPOD není spolupráce SASRD s klientem nastavena funkčně, efektivně, cíleně a pocítují nedostatečnou odbornost a zkušenost pracovníků služby zapříčiněnou také např. jejich vysokou fluktuací. Bylo uváděno, že pro OSPOD by bylo přínosné, aby měl k dispozici takovou službu, která bude řešit situaci v rodině komplexně. Pracovníci SASRD především volají po tom, aby jejich služba byla oslovována včas, kdy je větší možnost upravit rodinné poměry tak, aby dítě nemuselo být odebráno z péče rodičů. Služby také volají po včasné realizaci případové konference v rodině. Stává se, že klient jen využívá, co mu systém umožní a čerpá stejnou službu představující např. materiální pomoc od více poskytovatelů a naopak s klientkou opouštějící azylový dům už nikdo dále nepracuje na stabilizaci jejího života. Dá se tedy shrnout, že je vnímána potřeba včasné, koordinované multidisciplinární spolupráce se zapojením nejlépe motivovaného klienta, na čemž by měli participovat OSPOD i ostatní aktéři.

- **Problematika dostupného bydlení**

Chybí dostupné a udržitelné bydlení pro sociálně znevýhodněné rodiny azylového, sociálního nebo dočasného bydlení či tzv. startovací byty. I když rodina získá samostatné bydlení, ne vždy dokáže situaci zvládnout tak, aby si stále bydlení dokázala udržet. Uváděnou potřebou je i nedostupnost azylových domů, kde by mohli žít v případě zájmu společně oba rodiče s dětmi. Zařízení jsou zpravidla nastavená pro osamělé rodiče s dětmi, nebo jen pro matky s dětmi.

Při jednání v Dětském centru Ostrůvek v Olomouci (dříve kojenecký ústav) sociální pracovníce zařízení vnímala jako těžko řešitelný problém, aby se dalo zajistit bydlení pro matku s dítětem po pobytu dítěte v jejich zařízení, protože ne všechny matky jsou schopné pobývat v azylovém domě a splňovat jeho podmínky (matka má žloutenku typu C, má psychiatrickou diagnózu nebo jiné limity, v předešlých zařízeních nedodržovala pravidla apod.), bydlení pro ně je téměř nedostupné. Chybí sociální bydlení pro nepřizpůsobivé a neumístitelné klienty s psychiatrickou diagnózou, ať jako rodiče s dítětem nebo i bez něj, když tyto osoby nejsou schopné bydlet samy bez nezbytné podpory a pomoci.

- **Dítě s postižením v rodině**

Podnětným setkáním pro krajskou síťačku bylo jednání s předsedkyní organizace Společnost pro ranou péči paní Mgr. Pavlou Matyášovou, která má dlouholeté zkušenosti jak s prací s dětmi s různým druhem postižení, tak i s poskytováním služby SASRD. Ranou péči tato organizace poskytuje v rámci celého kraje a ve vztahu k této službě uváděla např. potřeby multidisciplinární spolupráce při řešení konkrétní situace dítěte s postižením (např. hospitalizace dítěte s poruchou autistického spektra v nemocnici). Problematiká je dle ní také integrace dětí s postižením do běžných škol. Uvedla, že je potřebné zaučit nejen rodiče, ale i asistenta a učitele v přístupu k dítěti se specifickými potřebami.

Systémem rané péče propadá až 70% dětí s příspěvkem na péči, jak je tomu dle zjištěných statistických dat. Důsledkem toho je, že se dítěti nedostane potřebné pomoci především v raném dětství, kdy je možné nepříznivý vliv postižení zmírnit. V pozdějším věku dítěte jsou i návazné služby omezeně dostupné a speciálně pedagogická centra jsou přetížená.

Je potřebné dávat rodinám s dítětem s postižením větší podporu a pomoc, aby měly k dispozici služby, protože se rodina po čase v péči vyčerpává. Jsou nedostupné odlehčovací služby, pro rodinu je finančně náročné hrazení služeb jako denní a týdenní stacionáře, dále ošetřovatelská péče a osobní asistence. Cílovou skupinou pečovatelské a ošetřovatelské služby mnohdy nebývají dětské klienti.

Situace rodin s dítětem s postižením je složitá, je nezbytné proškolenovat zdravotníky, jak pracovat s rodinou, když se zjistí u dítěte nepříznivá diagnóza.

Pracovnice rané péče se také setkávají se situací, kterou je z pohledu služby problematické uchopit a kterou by bylo vhodné případně ve spolupráci s OSPOD nastavit. Jedná se o situace, kdy se pracovníkům služby pomoc pro dítě s handicapem jeví jako potřebná až nezbytná, ale spolupráce s rodičem tohoto dítěte vážne, ač ostatní potřeby dítěte jsou v rodině uspokojeny.

- **Dostupnost a kvalita služeb**

Působíště sociální služby se většinou soustředí ve větších městech, ale dostupnost služeb v odlehlých obcích je omezená. Důvodem může být větší časová a finanční náročnost zajištění těchto služeb. Zároveň i obyvatelé těchto obcí mají složitější dopravu za vhodnou službu do měst.

Další zmiňovanou potřebou je efektivní řešení zadluženosti klientů. Jde jednak o dostupnost kvalitního dluhového poradenství, ale i dostupnost informací pro dlužníky, na koho se mohou obrátit, když nezvládají hradit své dluhy, a to dřív, než se ocitnou v dluhové pastí.

Pracovníci služeb, stejně jako OSPOD, pociťují nedostatečné pokrytí službami psychiatrické a psychologické péče pro děti, ať už se jedná o diagnostiku nebo terapii, rovněž chybí odborníci pracující s dětským traumatem.

Téměř ve všech lokalitách je zmiňována potřeba zajistit asistované předávání a asistovaný kontakt při rodičovských sporech, a to především v mimopracovní době.

V některých lokalitách jsou vnímány rezervy v kvalitě poskytovaných služeb způsobené nedostatečnou praxí pracovníků, jejich vysokou fluktuací. Aktuálně bývá problematické vůbec obsazovat pozice ve službách kvalitními pracovníky s praxí a zkušenostmi.

- **Dítě v náhradní rodinné péči**

Pracovníci z doprovázejících organizací si uvědomují potřebu pracovat také s biologickými dětmi pěstounů, které bývají příchodem pěstounského dítěte do rodinného systému výrazně ovlivněny.

Je potřebné věnovat pozornost práci s biologickou rodinou dětí v pěstounské péči a kromě zajišťování podpory při kontaktu dítěte s rodiči se zaměřovat na motivaci a podporu rodičů s úpravou poměrů a podmínek v domácnosti tak, aby se dítě mohlo vrátit zpět to jejich péče, pokud je zjevná snaha rodičů v tomto spolupracovat. Toto je i vnímáno jako „bílé místo“ v síti služeb, neboť OSPOD nemá zákonem uloženu povinnost kontaktovat nebo pracovat s biologickou rodinou dítěte v pěstounské péči a doprovázející organizace se zaměřuje na pěstounskou rodinu.

Ze zkušeností pracovníků doprovázejících organizací se příliš neosvědčuje příbuzenská pěstounská péče, a to především prarodičů. Pěstouni - prarodiče nejsou dostatečně připraveni na to, aby si přebírali děti do své péče, a opakují se chyby při výchově. Je potřebné s rodinným systémem pracovat, dát pěstounům náhled, jak vnímat situaci, podpořit jejich angažovanost, hledat možnosti a řešení problémů, kde a jak si může říct pěstoun i dítě o pomoc.

Dle názoru některých pracovníků pomoc rodinám a sanace, kde hrozí odebrání dětí, přichází pozdě. Je potřebná intenzivnější preventivní práce v terénu s rodiči a je nezbytné zabývat se i emoční podporou členů rodiny. Systémově se neřeší podpora a služby pro osvojitele a nepracuje se s rodinami, které mají děti svěřené do péče jiné osoby.

Často se snaží pracovníci vést diskuzi s konkrétními školami na téma práce s dětmi z pěstounských rodin, většinou však marně, školy na to neslyší. Ze stran doprovázejících organizací je vnímána potřeba nastavení oboustranné efektivní komunikace se školami.

Na základě těchto zjištění se krajská síť aťka ve své činnosti zaměřovala na toto téma:

- **Včasná a koordinovaná multidisciplinární spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v Olomouckém kraji se zaměřením především na podporu spolupráce s rezortem školství a hledání možností zavádění sociální práce do škol.**

Shrnutí ze síťování

Shrnutí činnosti krajské síťáčky

Krajská síťáčka se během síťování setkala s různými aktéry na krajské mezirezortní úrovni:

- **Státní správa a samospráva** – pravidelná setkání s vedoucím OSPOD Odboru sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje Mgr. Pavlem Podivínským, setkání s vedoucími pracovníky a také s řadovými pracovníky OSPOD v nezapojených ORP, opakované účasti na vybraných pracovních skupinách v rámci střednědobého plánování sociálních služeb v Olomouckém kraji, prezentace na Komisi pro rodinu a sociální záležitosti, prezentace na poradním sboru, informační setkání na oddělení plánování sociálních služeb Odboru sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje, informační setkání na Odboru školství, mládeže a tělovýchovy Krajského úřadu Olomouckého kraje, navázání bližší spolupráce s krajským metodikem primární prevence ve školství PhDr. Ladislavem Spurným v oblasti školské sociální práce, setkání s manažerem prevence kriminality Mgr. Michalem Poláčkem.
- **Sociální oblast:** Úřad práce – krajská pobočka v Olomouci (otevírací jednání pro spolupráci v ORP), setkání s vedoucími pracovníky sociálních služeb s celokrajskou působností nebo působností ve více ORP v počtu asi 40 aktérů a zařízení, setkání s vedoucí pracovníky doprovázejících organizací v kraji, jednání s poradkyní hejtmána pro nestátní neziskové organizace Bc. Miladou Šnajderovou.
- **Oblast školství:** Dětský diagnostický ústav a Středisko výchovné péče Olomouc – Svatý Kopeček, Středisko výchovné péče Tršice, Pedagogicko-psychologická poradna a speciálně-pedagogické centrum Olomouckého kraje a některé z jeho poboček v kraji. V tématu školské sociální práce krajská síťáčka navázala spolupráci s doc. PaedDr. Tatianou Matulayovou, PhD., vedoucí Katedry křesťanské sociální práce na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.
- **Rezort ministerstva vnitra:** Centrum na podporu integrace cizinců – Olomoucký kraj
- **Rezort ministerstva zdravotnictví:** Dětské centrum Ostrůvek v Olomouci
- **Komunitní aktivity:** zájmový spolek Síť pro rodinu, Unie center pro rodinu a komunitu (obě sdružují mateřská a rodinná centra), jednání v sdružení dobrovolníků Dobré místo pro život.
- Dále proběhla jednání s Agenturou pro sociální začleňování, setkávání a prezentace ve spolupráci s dalšími projekty působícími v Olomouckém kraji.

Z počátku se krajská síťáčka setkávala s velkým množstvím potřeb, které subjekty vnímaly především ze svého pohledu, mnohé se však vyskytovaly u více aktérů. Při jednáních docházelo také k připomínkám a inspirativním nápadům ohledně fungování sítě služeb a spolupráce v ní, proto krajská síťáčka chtěla o těchto potřebách informovat oddělení plánování sociálních služeb Odboru sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje. Zpracovala materiál s názvem „Potřeby zjištěné při mapování služeb pro děti a jejich rodiny ve vztahu k síti registrovaných sociálních služeb v Olomouckém kraji, vnímaná bílá místa v této síti“. Po předání tohoto materiálu na oddělení plánování sociálních služeb Odboru sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje byly vzneseny připomínky, že materiál neobsahuje potřebná kompletní, tvrdá a validní data, s ohledem na jejich zdroj především ze zapojených ORP, materiál pro ně tedy nemá výpovědní hodnotu z celokrajského hlediska, zjišťování dat mohlo být předem zkonzultováno apod. Krajská síťáčka vysvětlovala princip sběru dat, kdy hlavní pozornost byla zaměřena na zmapování služeb zaměřených na děti a jejich rodiny a s ohledem na nezapojení všech ORP nebyla možnost data poskytnout za celý kraj. Přesto některé informace byly shledány za podnětné.

S ohledem na to, že byla opakovaně zmiňována administrativní přetíženost pracovníků OSPOD a celkově náročnost jejich práce, při jednání krajské síťáčky s metodičkami OSPOD Krajského úřadu Olomouckého kraje z jejich strany zazněla nabídka, že je možné přes síťáče získat a zprostředkovat informace o potřebách pracovníků OSPOD obecních úřadů obcí s rozšířenou působností vůči metodikům OSPOD krajského úřadu. Cílem bylo zjistit konkrétní informace, co by pracovníkům OSPOD pomohlo, co konkrétně chtějí a potřebují, jaká podpora by to měla být, a nejlépe navrhnout její konkrétní způsob nebo formu. Pojmenovat, co je ze strany pracovníků krajského úřadu funkční a přínosné a je vhodné v tom pokračovat. Krajská síťáčka sesbírala anonymně podněty z jednotlivých

OSPOD v ORP kraje a počátkem roku 2018 tento materiál s názvem „Výstup z mapování potřeb a podnětů pracovníků OSPOD obecních úřadů obcí s rozšířenou působností v Olomouckém kraji směrem k OSPOD Krajského úřadu Olomouckého kraje“ předala vedoucímu OSPOD Krajského úřadu Olomouckého kraje. Některé podněty shledával pan Mgr. Pavel Podivínský jako podnětné, potenciál materiálu však nebyl plně využitý.

Školská sociální práce

Při mapování potřeb byla často zmiňována potřeba nastavení mezirezortní spolupráce mezi OSPOD, službami (především SASRD), školami a dalšími aktéry i z jiných rezortů. Bohužel tato potřeba se jevila z celokrajského pohledu jako obtížně uchopitelná, proto síťačka ustoupila ze své původní strategie zaměřené na téma „Včasná a koordinovaná multidisciplinární spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v Olomouckém kraji“. Daleko lépe se tato spolupráce dala uchopit přímo v jednotlivých ORP, případně v rámci okresů, a tak se většinou nastavování této spolupráce věnovaly právě lokální síťačky. Krajské síťačce z tohoto tématu vykryštalizovalo nové téma zaměřené především na podporu a šíření myšlenky školské sociální práce. Hlavním podnětem k tomuto byla její činnost v rámci podaktivity projektu zaměřené na inovativní služby, kdy se zapojila do tématu „**Děti v problémové situaci projevující se záškoláctvím**“ a došlo k provázání s dalším inovativním „školským“ tématem „**Prevence a včasná identifikace ohrožení dítěte ve škole**“. Rozhodující pro směřování krajské strategie bylo pro krajskou síťačku absolvování stáže ohledně školské sociální práce na Slovensku, kterou organizačně zajistila nositelka myšlenky školské sociální práce doc. PaedDr. Tatiana Matulayová, PhD., působící na Katedře křesťanské sociální práce Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Potenciál síťování a možnost navázat spolupráci mezi OSPOD, školstvím a sociálními službami se jevílo jako velice nadějný pro propojení, šíření a podporu myšlenky sociální práce ve školství. Je nezpochybnitelné, že právě škola je prostředí, kde může docházet k prvotnímu záchytu dítěte v problémové situaci a může mu být poskytnuta nebo zprostředkována informovaným a erudovaným pracovníkem školy vhodná pomoc. V našich podmínkách je využívána zatím jen minimálně činnost sociálního pedagoga na školách. Krajská síťačka navázala spolupráci se sociálním pedagogem v Základní škole Přerov, Boženy Němcové 16, kde tato pozice vznikla na základě projektu již v roce 2010 a díky přínosu pro školu je nyní sociální pedagog hrazen zřizovatelem školy. Velmi přínosná pro šíření myšlenky sociální práce ve školství se jeví spolupráce s krajským metodikem primární prevence ve školství PhDr. Ladislavem Spurným a jednotlivými pracovišti pedagogicko-psychologických poraden v Olomouckém kraji. Aktuálně se hledají možnosti oslovení ředitelů škol, jejichž setkávání většinou organizují jejich zřizovatelé, případně se zúčastňují setkání v rámci místních akčních skupin.

Do současné doby proběhla 3 jednání v rámci kulatých stolů na téma „Možnosti zavádění sociální práce do školského prostředí“, které svolávala a administrativně zajistila krajská síťačka. Nejprve probíhal kulatý stůl se zapojením pracovníků Krajského úřadu Olomouckého kraje (OSPOD, Odbor školství a mládeže), Magistrátu města Olomouce (OSPOD, Odbor školství), Univerzity Palackého v Olomouci (Pedagogická fakulta, Cyrilometodějská teologická fakulta). Vzhledem k potenciálu výzvy Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 76 pro realizaci projektu na inovativní služby se k jednání přizvaly z oslovených neziskových organizací ty, které projevíly zájem realizovat svůj projekt s prvky školské sociální práce. Následně byli osloveni ředitelé škol z ORP Olomouc a na základě projeveného zájmu o realizaci školské sociální práce v jejich škole byli přizváni k jednání za účelem provázání spolupráce. Ze strany škol byla akcentována potřeba pracovat s rodinou dětí na rodičovských kompetencích a také se zaměřit již na děti v předškolním věku. Poté již probíhala mezi potenciálními realizátory a zájemci z řad škol konkrétní domluva, jak může spolupráce v rámci projektu probíhat. Krajská síťačka se bude i nadále snažit v rámci svých možností informovat o myšlence školské sociální práce a podporovat její zavádění do praxe, neboť školami je vnímáno, že nemají kompetence, nástroje, znalost dostupných služeb a ani časový prostor nepříznivou sociální situace dětí řešit. Školská sociální práce zajišťovaná sociálním pedagogem či sociálním pracovníkem s dostatečnými kompetencemi, který působí přímo v prostředí školy, má potenciál tyto situace dětí a případně i jejich rodin řešit, tak jako je ověřováno prvními příklady dobré praxe v českých školách, tak i letitými zkušenostmi ze zahraničí.

Zdroj zajímavých informací ohledně sociální práce ve školách je zpracován v Sešitu sociální práce 1/2017 na téma Role sociálního pracovníka ve školství, na jehož tvorbě se podílela i doc. Tatiana Matulayová, viz. https://www.mpsv.cz/files/clanky/32028/Sesit_socialni_prace_c.1.pdf.

Shrnutí ze síťování na úrovni zapojených ORP

Z celkem 13 ORP v Olomouckém kraji probíhá nebo probíhalo síťování v 7 ORP, které se rozhodly do aktivity „Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD“ zapojit a využít tak potenciálu projektového pracovníka pro zmapování a rozvoj místní sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny. Lokální síťáčky působily v ORP Jeseník, Konice, Mohelnice, Olomouc a Zábřeh, kde jsou pozice obsazeny od začátku projektu do současnosti. V ORP Litovel se vystřídal tři lokální síťáčky, přičemž v mezidobí byla pozice dvakrát po dobu několika měsíců neobsazena. Bohužel se nepodařilo od ledna 2018 obsadit pozice lokálního síťáče v ORP Šumperk.

Ač je každé ORP specifické, ve všech do projektu zapojených ORP v Olomouckém kraji se objevovala jedna stěžejní potřeba, a tou je zlepšit spolupráci a propojenost aktérů v pomyslné síti služeb pro děti a jejich rodiny ve smyslu znát navzájem svou činnost, vzájemně si vyjasňovat kompetence a vytvářením prostoru pro dialog podpořit vzájemnou komunikaci a otevřenost ke spolupráci. Svou činností se síťáčky zapojovaly do již existujících platform pro spolupráci, kde dle svých možností přinášely témata ohledně potřeb, které ze svého mapování v lokalitě zjistily. Kde tato možnost nebyla, vyvíjely síťáčky vlastní iniciativu pro vznik platformy pro propojení aktérů, kteří mají možnosti nebo potenciál tuto oblast potřeb řešit. Ve svých ORP si lokální síťáčky po zmapování a vyhodnocení potřeb stanovily svou strategii, kterou uchopily problematické oblasti lokality a rozfázováním kroků se snažily dosáhnout vytyčeného cíle. Není s podivem, že v 6 ze 7 zapojených ORP je strategie síťáček směřována na včasnou identifikaci a pomoc dítěti v problémové situaci, která se projeví ve škole. Jak již bylo zmiňováno, také krajská síťáčka se svou strategií na toto „školské téma“ zaměřila. Každá z lokálních síťáček zpracovávala za svou lokalitu analýzu. Tyto jsou zveřejněné na projektových webových stránkách Práva na dětství <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>. Najdete zde analýzy za ORP Jeseník, Konice, Mohelnice, Olomouc a Zábřeh. Za ORP Šumperk a Litovel kvůli dlouhodobému neobsazení pozice lokálního síťáče nebyly analýzy zpracovány.

Shrnující informace za jednotlivé ORP v Olomouckém kraji:

ORP Jeseník

Dvě lokální síťáčky působící společně v ORP Jeseník svou strategii zaměřily na dvě velké oblasti, a to na oblast sociálního bydlení a oblast nastavení multidisciplinární spolupráce. V rámci členství v pracovní skupině se podílely na tvorbě „Pilotní koncepce sociálního bydlení města Jeseník na roky 2018 – 2020“, kdy přispěly sběrem dat, přenesením potřeb aktérů z terénu a následně připomínkami navrhovaného dokumentu. Lokální síťáčky také prosazovaly rozšíření pracovní skupiny o členy hájící potřeby ohrožených dětí a jejich rodin. V oblasti nastavení mezirezortní spolupráce zrealizovaly setkání zástupců škol, probační a mediační služby, Policie ČR, pedagogicko-psychologické poradny, neziskových organizací, úřadu práce a pediatrů, kdy cílem setkání bylo nastavení jednotného postupu při řešení problematiky záškoláctví. Na základě úspěšnosti zrealizované akce vznikl projekt „Podpora interdisciplinární spolupráce sociálně-právní ochrany dětí na Jesenicku“, na kterém lokální síťáčky aktivně participují v rámci pravidelných čtvrtletních mezioborových setkání. V rámci skupiny se pak týmově řeší vybrané sociálně patologické jevy jako záškoláctví, kyberšikana, rizikové sexuální chování či osy trestního řízení, přičemž se vždy vytváří metodika a video k dané problematice. Lokálním síťáčkám se také podařilo do stávající sítě zapojit nové aktéry, a to organizaci EUROTOPIA.CZ, o.p.s. a organizaci ESPEDIENTE, z.s. Zmapováním konkrétních potřeb místní sítě síťáčky přispěly k jejich zapracování do „Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb a služeb souvisejících na Jesenicku na období let 2018 až 2020“ včetně navrhovaných doporučení na opatření řešící problematiku ohroženého dítěte a jeho rodiny. Tímto se zvyšuje možnost realizace komplexní nabídky služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v regionu Jesenicka, přičemž jednotlivé aktivity povedou k vytvoření systému komplexní podpory, který pružně a efektivně reaguje na potřeby cílové skupiny. Postupně tak může dojít jednak k rozšíření činnosti služeb stávajících poskytovatelů, ale i k rozšíření spektra služeb nových, a to nejen sociálních. Tímto může docházet k pokrytí poptávky po službách řešících potřeby ohrožených dětí a jejich rodin.

ORP Konice

Lokální síťářce se mimo další úspěšné počiny podařilo definovat podobu sítě služeb a zmapovat potřeby rodin a dětí prostřednictvím aktérů, kteří působí na území ORP Konice. Pro navázání spolupráce v regionu bylo zásadní uspořádání prvního společného setkání aktérů, které bylo zaměřeno především na jejich osobní seznámení a vzájemné představení konkrétní činnosti realizované na území Konicka. Na základě zmapovaných potřeb dětí a jejich rodin si lokální síťářka zvolila dvě témata pro strategii, která rozpracovala do konkrétních aktivit s cílem co nejvíce přispět k naplnění definovaných potřeb lokality. První téma se zaměřovalo na problémové situace dětí ve školním prostředí. Aktivity byly směřovány na zlepšení komunikace a spolupráce mezi učiteli a sociálními pracovníky OSPOD, kteří měli možnost se osobně sejit a diskutovat o konkrétních potřebách dětí v jejich škole. Setkání byla ze strany účastníků hodnocena jako přínosná a umožnila lepší pochopení vzájemných kompetencí, zejména pak umožnila vidět situaci dítěte i z jiného úhlu pohledu. Druhým tématem síťování byla dostupnost bydlení pro rodiny s dětmi. Činnost lokální síťářky se zaměřovala zejména na začlenění tématu do střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb prostřednictvím komunitního plánování a svým konáním podporovala aktivity vedoucí k vytvoření koncepce dostupného bydlení na území města Konice. Průběžnou činností síťářky bylo také přinášet myšlenky síťování do fungujících platforem v regionu prostřednictvím aktivní účasti na pracovních skupinách v rámci MAP a již zmiňovaného střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb Konicka.

ORP Litovel

V ORP Litovel působily celkem 3 lokální síťářky, přičemž poslední z nich započala činnost v lokalitě v říjnu 2018. Lokální síťářka staví především na informacích z činnosti předešlých kolegyň a vychází z vypracované analýzy potřeb aktérů sítě. Po bližším seznámení se s lokalitou a prvními kontakty se stěžejními aktéry sítě se ve své činnosti zaměřuje na aktuálně nejvíce vnímanou potřebu a tou je oblast komunikace a vzájemné předávání si informací mezi aktéry sítě. Vzhledem k blízkému se konci projektu se zaměřuje svou strategií síťování v ORP Litovel na téma: „Fungující propojená síť pro rodiny a děti v ORP Litovel“ a sleduje jeden hlavní cíl: „Při vzájemné komunikaci a informovanosti všech aktérů sítě je ohroženému dítěti poskytnuta včasná adekvátní podpora a pomoc (vzhledem k jeho potřebě)“. Podstatou cíle se jeví ideálně stav, kdy informovaný aktér sítě dokáže včas zachytit potřeby dítěte a adekvátně na ně reagovat. V současné době probíhají pravidelné schůzky lokální síťářky na OSPOD Městského úřadu Litovel. Základním tématem je v aktuální době příprava společného setkání pracovníků OSPOD a SASRD, kteří působí v ORP Litovel. Přínosnou se jeví spolupráce s projektovou manažerkou MAS Mgr. Barborou Koutnou, která je aktivní i v MAP II. Předběžně je dohodnuto zprostředkování setkání kurátorky se zástupci škol v regionu a dále předání informací o možnosti fungování a činnosti sociálního pedagoga na školách. Lokální síťářka se bude zapojovat jako host do jednání Komise zdravotní a sociální a také do pracovní skupiny MAP II. pro rovné příležitosti.

ORP Mohelnice

Hlavním tématem lokální síťářky bylo nastavení mezirezortní spolupráce a systematické sdílení informací v síti, přičemž se zaměřila na hlavní téma „Problémové situace dětí ve škole“. Na společných setkáních za účelem zvýšení informovanosti a citlivosti pedagogů směrem k ohroženým dětem a jejich rodinám síťářka seznamovala pedagogy s tím, co je to a jaká může být včasná a adekvátní podpora daná dítěti ve školním prostředí. Zvyšování kompetencí pedagogických pracovníků v této oblasti by mělo vést k možnosti maximálního využití potenciálu škol v oblasti ochrany práv dětí. Plodné pro získání zájmu pedagogů o problematiku ohrožených dětí a jejich rodin bylo navázání spolupráce lokální síťářky s MAP Mohelnicko. Lokální síťářka také zprostředkovala spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci s MAP Mohelnicko a vznikl blok vzdělávacích přednášek zaměřených na propojení sociální oblasti a školství a systematického rozvíjení kompetencí pedagogických pracovníků (např. přednášky PaedDr. Holáskové Syndrom CAN, doc. Křeménkové na téma Jak předcházet syndromu vyhoření a péče o oblast duševního zdraví pedagogických pracovníků). Jako příklad dobré praxe může také posloužit, že lokální síťářka společně s pedagogy základních škol v ORP Mohelnice vytvořili pracovní skupinu, která se věnuje vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním. Společně také vytvořili dotazník pro základní školy v Olomouckém kraji, který mapoval možnosti podpory sociálně znevýhodněných žáků v prostředí školy. V současné době lokální síťářka ve spolupráci s pracovní skupinou vytvořila diagnostický materiál, který pomáhá školním poradenským pracovníkům s diagnostikou sociálního znevýhodnění dětí ve škole. Spoluprací s MAP Mohelnicko proběhla spousta zajímavých setkání, kde docházelo k propojování aktérů sítě, jako je např. Ředitelská akademie, Rodičovská akademie, semináře a vzdělávací akce pro pedagogy, které vycházely z potřeb pedagogů. V současné době lokální síťářka i nadále spolupracuje s MAP II. Mohelnicko v Pracovní skupině pro rovné příležitosti. Vznikající metodikou MAP II. pro rovné příležitosti by mělo dojít k propojení sociální a pedagogické oblasti ve školách.

ORP Olomouc

V lokalitě ORP Olomouc došlo jednou k výměně síťárek. V Olomouci síťování aktuálně zajišťuje krajská koordinátorka síťování, přičemž jako lokální síťářka působila v lokalitě již od dubna 2017. Při své činnosti úzce spolupracuje s OSPOD a zaměřuje se především na dvě hlavní témata síťování. První se věnuje problémovým situacím dětí řešených ve školním prostředí, v rámci něhož bude lokální síťářka v dubnu 2019 organizovat již druhý workshop, který propojuje spolupráci mateřských škol, základních škol, SASRD a OSPOD. Téma je rozvíjeno zejména na základě spolupráce s Magistrátem města Olomouce a Katedrou křesťanské sociální práce Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Druhým tématem je Koordinovaná spolupráce sítě ORP Olomouc, kde je stěžejní činností síťářky podpora a rozvoj oborových a především mezioborových platforem. Bylo podpořeno pravidelné setkávání NZDM a nastaveno pravidelné setkávání zástupců SASRD a OSPOD. Díky výborné spolupráci s projektem Na správnou cestu III! probační a mediační služby bylo nastaveno pravidelné setkávání zástupců policie a neziskových organizací, dále byly nastaveny dvě formy mezioborových setkávání, obě ve specifickém složení aktérů. Právě ORP Olomouc by vidělo smysl v zachování pozice lokálního síťáře pro jeho přínos ke spolupráci mezi aktéry.

ORP Zábřeh

Hlavním tématem lokální síťářky bylo nastavení mezirezortní spolupráce a systematické sdílení informací v síti, přičemž se zaměřila na hlavní téma „Problémové situace dětí ve škole“. Svou pozornost zde stejná síťářka jako pro ORP Mohelnice zaměřila trochu jiným směrem, a to na spolupráci OSPOD, mateřských a základních škol v ORP Zábřeh. Byla vytvořena poradenská síť pro potřeby základních a mateřských škol v ORP Zábřeh a také prostor pro jejich spolupráci. Lokální síťářka vyvíjela snahu o maximální využití potenciálu škol v oblasti ochrany práv dětí. Jako příklad dobré praxe je možné uvést, že školní poradenská pracoviště vybraných základních škol v Zábřehu poskytují poradenské služby také mateřským školám, které nemají své poradenské pracovníky a jsou zapojeny dle školské legislativy do systému desetileté povinné školní docházky. Spoluprací lokální síťářky s MAP Zábřežsko a Městským úřadem Zábřeh vznikla kampaň „Chovejme se k dětem s úctou“, v rámci níž byly a jsou pořádány osvětové a vzdělávací akce se zaměřením na změnu klimatu ve školách a ve společnosti a zvýšení citlivosti laické i odborné veřejnosti k situaci ohrožených dětí a jejich rodin. Společnou aktivitou s pedagogy základních škol v ORP Zábřeh vznikla pracovní skupina, která se věnuje vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním. Společně vytvořili dotazník pro základní školy v Olomouckém kraji, který mapoval možnosti podpory sociálně znevýhodněných žáků v prostředí školy. V současné době lokální síťářka a pracovní skupina vytvořily diagnostický materiál, který pomáhá školním poradenským pracovníkům s diagnostikou sociálního znevýhodnění dětí ve škole. Zajímavá a přínosná jednání probíhají v rámci Multidisciplinárního týmu, ve kterém se podařilo propojit poradenské, terapeutické, psychologické a zdravotní služby prostřednictvím společných setkání u kulatého stolu, diskusními fóry i kazuistickými setkáními. Lokální síťářka i nadále spolupracuje s MAP II. Zábřežsko v pracovní skupině Rovné příležitosti a management.

Krajská síť služeb pro děti a jejich rodiny (zaměřeno na přehled zmapovaných služeb)

Pro větší přehlednost se krajská síťarka rozhodla rozdělit služby dle jednotlivých rezortů.

Rezort Ministerstva práce a sociálních věcí

Sociální služby v OLK:

Základní přehled jak pro odbornou, tak i laickou veřejnost o působnosti jednotlivých sociálních služeb v Olomouckém kraji je možné získat z **Krajského informačního systému sociálních služeb** (tzv. KISSoS), který je přístupný na stránkách Olomouckého kraje, viz. <https://kissos.olkraj.cz/katalog/>.

V krajské síti sociálních služeb je zahrnuto aktuálně 138 poskytovatelů poskytujících 340 sociálních služeb, z toho 106 služeb je zaměřeno na dětské klienty ve věku 0-18 let.

- **Sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi** (dále jen SASRD)

V Olomouckém kraji poskytuje SASRD **17 poskytovatelů**, přičemž tuto službu lze považovat za stěžejní pro spolupráci s OSPOD. V zapojených ORP potřeby SASRD mapovaly lokální síťarky, krajská síťarka kontaktovala a zmapovala potřeby aktérů s celokrajskou působností, případně v nezapojených ORP.

Jak z výstupu mapování potřeb z pohledu krajské síťarky, tak i z výstupů lokálních síťarek je zjevné, že ne všude funguje bezproblémově spolupráce OSPOD a SASRD. Především v zapojených lokalitách díky činnosti lokálních síťarek docházelo k nastavování funkční komunikace mezi pracovníky SASRD a OSPOD, objasnění mantinelů pro předávání informací a vzájemné vyjasnění kompetencí tak, aby nedocházelo k nereálným očekáváním.

- **Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež** (dále NZDM)

Tato zařízení krajská síťarka nekontaktovala, protože mají obvykle jen působnost v rámci jednoho ORP. Přesto lokální síťarky často zaměřovaly pozornost i na tato zařízení, která se i přes svou nízkoprahovost zapojovala např. do jednání v rámci Týmů pro mládež nebo při jednáních ohledně prevence kriminality.

- **Azylové domy**

Dalšími aktéry, kteří byli ze strany krajské síťarky kontaktováni a poskytují sociální služby rodičům s dětmi, jsou Azylový dům pro matky s dětmi Armády spásy Přerov, Domov pro ženy a matky s dětmi v Olomouci a Azylový dům Sociálních služeb Šternberk. Otevírala se zde např. otázka, jak moc a zda vůbec by měla služba SASRD spolupracovat s klientem, kterému je v zařízení poskytována služba sociálního poradenství. Někdy dochází k dublování služby, o kterém se poskytovatelé služeb dozvědí většinou až se zpožděním, také s ohledem na povinnost zachovávat mlčenlivost. Stává se, že klienti tak záměrně využívají více služeb např. z důvodu získání výhod formou čerpání prostředků z potravinové banky. Je také otázkou, jak se postavit k situaci, aby nedocházelo k dublování služeb, když klient sám osloví službu SASRD, která má možnost odmítnout uzavření smlouvy jen na základě podmínek vymezených § 91 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Obecně se přistupuje v azylových domech k tomu, že v činnostech, které v rámci své služby nezvládají nebo nemají kompetence řešit pracovníci azylového domu sami, odkazují klienta na SASRD či jinou vhodnou službu. Zákon pracovníkům azylového domu neumožňuje pracovat s dětmi nebo nemohou dělat doprovody dětí do školských zařízení (např. z důvodu špatné dopravní dostupnosti azylového domu). Obvykle pracovníci klientovi poskytnou základní sociální poradenství, ovšem neřeší např. oddlužení a jiné specifické potřeby klientů. Bylo potřeba také vyladit situaci, kdy azylový dům neumožňoval konzultace pracovníků jiných služeb na pokojích klientů.

- **Raná péče**

Nezanedbatelný příznivý efekt na zdravý vývoj dítěte, případně snížení vlivu jeho handicapu, má služba **raná péče**, která cílí na děti s různým druhem postižení ve věku do 7 let. V Olomouckém kraji ranou péči poskytují 4 poskytovatelé, a to Středisko rané péče SPRP Olomouc, Centrum pro dětský sluch Tamtam – Raná péče pro Moravu a Slezsko, Jdeme autistům naproti – Centrum JAN a Středisko rané péče EDUCO Zlín (působí nově v ORP Prostějov). Především ze strany rané péče je vnímána potřeba více provazovat spolupráci s ostatními aktéry.

Na základě statistických dat zjišťovaných Společností pro ranou péči vyplývá, že systémem propadá až 70% dětí z cílové skupiny s přiznaným příspěvkem na péči, a přitom pro ně službu rané péče rodina nevyužívá. O dalších potřebách již bylo hovořeno výše v textu.

- **Další služby zaměřené na dětské klienty se zdravotním, zrakovým, sluchovým, mentálním, fyzickým i kombinovaným postižením**

Pro mapování situace byla přínosná také jednání s vedoucími pracovníky těchto služeb, přičemž krajská síťačka jednala převážně s aktéry s celokrajskou působností. Na mnohé z rodin, které pečují o děti s různým druhem postižení a jsou na ně přitom kladeny vysoké nároky, se dá pohlížet také jako na ohrožené rodiny s dětmi. Péče o dítě s postižením se promítá nejen do ekonomické situace rodiny, ale i do osobnostní roviny pečující osoby a vztahů v rodině. Poslední dobou je využívání ústavních pobytových služeb omezováno, ale obecně je v Olomouckém kraji nedostatek odlehčovacích služeb (provoz služby je nákladný a nemá stálé využití), mnohdy pečovatelské služby nejsou zaměřeny na dětské klienty, osobní asistence bývá pro rodiny finančně nedostupná a je nutné přispívat ze strany klienta na pobyt v denním nebo týdenním stacionáři, což bývá překážkou pro plné využívání těchto služeb. I když je podporován trend inkluze a sociálního začleňování osob s postižením, stále je možné na tyto lidi pohlížet jako na osoby ohrožené sociálním vyloučením.

- **Další specificky zaměřené služby**

V Olomouckém kraji mají svou působnost **služby zaměřené na specifické cílové skupiny**, např. Bílý kruh bezpečí, který se zaměřuje na oběti trestných činů a jejich pozůstalé, kterým poskytují poradenství i terapeutické služby. Přínosná by mohla být větší spolupráce této organizace se soudy. Potřebné by bylo zvýšit povědomí a informovanost ostatních aktérů o možnosti pomoci klientovi, který se stane obětí trestného činu.

Na další specifickou službu je zaměřena organizace SOZE, která řeší **poradenství a pomoc rodinám cizinců a smíšeným rodinám**. Jako jednu z potřeb pracovnice organizace uváděla, že chybí služby zaměřené na vzdělávání cizinců, obecně informace pro cizince jsou špatně dostupné. V Olomouckém kraji působí platforma fungující pod Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR s názvem Centrum na podporu integrace cizinců, ale svou činnost směřují především na dospělé klienty.

Nezastupitelnou pozici při řešení situace dětí svěřených do pěstounské péče mají **doprovázející organizace pro pěstouny**. V Olomouckém kraji působí 9 doprovázejících organizací: Triada - Poradenské centrum, Dobrá rodina, ISIS, Maltézská pomoc, Středisko sociální prevence Olomouc, Náruč dětem, Vlaštovky, Děti patří domů a Sdružení pěstounských rodin. O potřebách vnímaných těmito organizacemi je pojednáno výše v textu.

Rezort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy:

V Olomouckém kraji jsou školská zařízení zřizována jak Olomouckým krajem, tak i jinými subjekty. Ze statistických dat k 31. 12. 2017 vyplývá (zdroj <http://www.seznamskol.eu>), že síť školských zařízení v Olomouckém kraji tvoří 382 mateřských škol, 297 základních škol, 19 gymnázií, 78 oborů odborného vzdělání na středních školách, 8 vyšších odborných škol a 1 konzervatoř. Dále je možné v našem kraji pokračovat po ukončení středního vzdělávání na 8 vyšších odborných školách a 4 vysokých školách, z nichž nejvýznamnější je Univerzita Palackého v Olomouci se svými 8 fakultami, kde studuje asi 20 000 studentů.

Mateřské školy jsou v posledních letech doplňovány tzv. dětskými skupinami, které mohou suplovat nedostatek mateřských škol a případně více vyhovovat různorodým potřebám dětí a očekáváním rodičů. V oblasti základního školství je stále více pozornosti věnováno inkluzivnímu vzdělávání, potřebám dětí se specifickými nároky na podobu vzdělávání. Z hlediska podpory dětí a rodin se objevují potřeby vzdělávání osob s odlišným mateřským jazykem, kdy je otázkou, jak moc je dítě kvůli jazykové bariéře možné považovat za ohrožené.

V Olomouckém kraji je jedno vzdělávací zařízení zaměřeno především na děti se sluchovým postižením. Jedná se o Střední školu, Základní školu a Mateřskou školu prof. V. Vejdovského Olomouc – Hejčín, škola je zároveň i internátní. Při jednání v organizaci Oblastní unie neslyšících se otevřela otázka, jak moc je izolovaný svět sluchově postižených lidí, kteří kvůli komunikační bariéře žijí v uzavřené komunitě. Mnohdy se díky pobytu na internátu mezi dětmi se stejným komunikačním jazykem (často již od raného dětství) cítí dítě lépe než ve vlastní rodině.

Významný vliv na podporu spolupráce se školami měla a má Pedagogicko-psychologická poradna (dále PPP) Olomouckého kraje, přičemž má zastoupení svými pracovišti ve všech okresních městech kraje, tzn. Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk a Zábřeh. Krajské síťtače bylo umožněno prezentovat informace o síťování a potenciálu školské sociální práce na setkáních v rámci porad organizovaných PPP pro školní metodiky prevence v Olomouci, Prostějově a Přerově.

Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy

V Olomouckém kraji je možné vyhledat poradenství a pomoc při výchově dítěte také v diagnostickém ústavu a střediscích výchovné péče, a to v těchto zařízeních: Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, Olomouc - Svatý Kopeček, Středisko výchovné péče Tršice a Středisko výchovné péče Dobrá Vyhlídka Šumperk. Dále je v kraji 11 dětských domovů v obcích Černá Voda, Jeseník, Zábřeh s odloučeným pracovištěm ve Štítech, Přerov, Hranice, Lipník nad Bečvou, Olomouc, Prostějov, Konice, Plumlov a jeden Církevní dětský domov Emanuel ve Staré Vsi. Děti se závažnějšími výchovnými problémy mohou být umisťovány do 3 dětských domovů se základní školou, kterými jsou Dětský domov se školou, základní škola a středisko výchovné péče Šumperk, Základní škola a dětský domov a školní jídelna Litovel a Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna Veselíčko. Pro děti s ukončeným základním vzděláním v kraji fungují 2 výchovné ústavy, kterými jsou Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna Žulová a Výchovný ústav a střední škola Dřevohostice. Především kurátory pro děti a mládež bývá avizováno, že je problematické zajistit dítěti pobyt ve výchovném ústavu po ukončení základního vzdělání. Děti bývají umisťovány v ústavech, kde nemají na výběr vzdělávání v jiném oboru, než který zařízení umožňuje. Mnohdy také bývají děti z kapacitních důvodů umisťovány daleko od svých rodin s následkem omezeného kontaktu dítěte s rodinou.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

V Olomouckém kraji zajišťuje okamžitou pobytovou péči dítěti v krizové situaci 5 **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** (z různých rezortů) s celkovou kapacitou 52 míst:

- Dětské centrum Ostrůvek, p.o., Olomouc (přijme až 4 děti)
- Dětské centrum Ostrůvek Šumperk, p.o. Olomouc, detašované pracoviště Šumperk (přijme až 8 dětí)
- Fond ohrožených dětí, Klokánek Olomouc – Peřinova (přijme až 16 dětí)
- Fond ohrožených dětí, Klokánek Dlouhá Loučka (přijme až 20 dětí)
- Středisko sociální prevence Olomouc (přijme až 4 děti)

V okresech Jeseník, Prostějov, Přerov a Olomouc nejsou dostupná žádná zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, je potřebné s dítětem v nouzové situaci dojíždět do vzdálenějších regionů.

Rezort Ministerstva zdravotnictví:

Nemocnice v Olomouckém kraji se nacházejí ve všech okresních městech, konkrétně to jsou Nemocnice Prostějov, Nemocnice Přerov, Jesenická nemocnice a.s., Nemocnice Šumperk a.s., Fakultní nemocnice Olomouc včetně Dětské kliniky Fakultní nemocnice Olomouc, Vojenská nemocnice Olomouc, dále v menších městech jsou Nemocnice Hranice a.s., Nemocnice Šternberk včetně Psychiatrické nemocnice Šternberk s oddělením Pedopsychiatrie (děti ve věku 6-18 let, kapacita 30 lůžek). Další psychiatrické zařízení je Psychiatrická nemocnice Bílá Voda.

Opakovaně bývá uvedena nenaplněná potřeba v dostupnosti dětských psychologů a psychiatrů, dále je uváděna nenastavená nebo méně pružná spolupráce ze strany pediatrií s OSPOD i ostatními aktéry (jsou individuální výjimky). Bývá také např. problém v případě dočasné hospitalizace a zajištění dítěte v situacích, kdy je v rámci výkonu pohotovosti OSPOD potřebné dítěti na nezbytnou dobu zajistit pobyt v nemocnici.

Dětské centrum Ostrůvek v Olomouci (dříve kojenecký ústav), jehož zřizovatelem je Olomoucký kraj, prochází za poslední roky transformací, což je znát na posunu zaměření služeb, které zařízení poskytuje. Svou činnost zařízení rozšířilo o jeslový pobyt ve volných prostorách budovy na Dolní Hejčínské, poskytuje sociálně-právní a poradenskou pomoc a podporu biologickým rodinám i zájemcům o náhradní rodinnou péči, umožňuje respitní pobyty i odlehčovací službu pro děti s postižením v režimu zdravotní služby, nabízí rodičům edukaci a možnost

zácviku v péči o dítě, v ošetřování dítěte se specifickými potřebami a v rehabilitační péči včetně ubytování. Při jednání sociální pracovnice uváděla příklad zajímavě pojaté péstounské péče v Dánsku, kterou praktikují tak, že přes týden pečují a vypomáhají s péčí o děti péstouni, o víkendech jsou děti v péči rodičů.

Rezort spadající pod Ministerstvo pro místní rozvoj:

Krajská síťačka kontaktovala předsedu Krajského sdružení MAS Olomouckého kraje Ing. Františka Wintera. Lokální síťačky ve svých lokalitách oslovují ke spolupráci MAS a MAP působící v jejich lokalitě. V mnohých ORP je vzájemná spolupráce síťáček s MAS a MAP velmi dobře nastavená a funkční.

Komunitní aktivity:

Krajská síťačka se v rámci navazování spolupráce zúčastnila setkání mateřských a rodinných center, které se sdružují pod spolek Síť pro rodinu, z.s. (navazující organizace Síť mateřských center o.s.). Seznam zapojených mateřských a rodinných center v Olomouckém kraji je možné vyhledat na [http://sitprorodinu.cz/rodina-v-centru/seznam-clenskych-mc/?kraj=Olomoucký kraj](http://sitprorodinu.cz/rodina-v-centru/seznam-clenskych-mc/?kraj=Olomoucký%20kraj). Další organizací, která sdružuje mateřská a rodinná centra je Unie center pro rodinu a komunitu, z.s., více informací je možné získat na <http://www.uniecenter.cz/>. Členy tohoto sdružení jsou v kraji např. Centrum pro rodinu Ráj v Pavlovicích u Přerova, Centrum pro rodinu s dvojčaty a vícerčaty s celomoravskou působností, OliVy Olomouc aj. Lokální síťačky v daných ORP kontaktovaly komunitní, rodinná a mateřská centra, která mají potenciál podporovat neformální síť práce s rodinou na principu svépomoci a komunitní práce. Další organizací, která dává rodinám neformální podporu, je např. **Centrum pro rodinný život**, který je pastoračním střediskem Arcibiskupství olomouckého. Aktivity a činnosti centra směřují k posílení a povzbuzení rodin a jejich členů, k prohlubování manželství a rodinných vztahů. Služba je dostupná všem bez ohledu na jejich vyznání nebo víru.

Zajímavým setkáním pro krajskou síťačku byl rozhovor s paní Věrou Novotnou, která je předsedkyní sdružení **Dobré místo pro život**. Jedná se o iniciativu dobrovolníků, kteří svůj volný čas bez nároku na odměnu věnují sociálně znevýhodněným skupinám v Olomouci od miminek v kojeneckém ústavu až po klienty s Alzheimerovou chorobou. Nečerpají žádné veřejné prostředky na svou činnost, pouze zprostředkovávají cílenou pomoc od těch, co chtějí a mají možnost finančně pomoci těm, kteří pomoc a podporu potřebují (např. talentované dítě z dětského domova dostane prostředky na školné v soukromé škole, pomohou rodině s dítětem s postižením např. zakoupením kompenzační pomůcky, pomohou rodině s vybavením startovacího bytu, dělají veřejné akce na získání prostředků, podporují i klienty v sociální službě aj.). Přivítali by větší zapojení soukromého sektoru.

Proběhlo také jednání s poradkyní hejtmána pro nestátní neziskové organizace, paní Bc. Miladou Šnajderovou. Mimo jiné aktivity zaměřené na poradenství a proškolení pracovníků paní poradkyně shrnula potřeby neziskových organizací a na základě nich byla vytvořena nová koncepce spolupráce kraje a nestátních neziskových organizací. V České republice je toto ojedinělý příklad, proto by chtěla paní poradkyně prostřednictvím zpracované metodiky šířit dobrou praxi dále.

Doporučení pro rozvoj sítě v Olomouckém kraji

V souvislosti se získanými podnětnými informacemi, které se krajské síťáče podařilo zjistit v průběhu jejího působení v Olomouckém kraji, vyplývají následující doporučení, která by mohla být v ideálním případě využita k rozvoji sítě služeb pro děti a jejich rodiny pro co nejuspěšnější naplnění jejich potřeb. Také lokální síťáčky ve svých lokalitách dávaly doporučení pro síť služeb v jejich ORP, která jsou více prakticky zaměřená a reagují na problematiku v dané lokalitě. Mnohá doporučení v tomto dokumentu se dají vyvodit již z potřeb uvedených v textu výše, kde jsou uvedeny oblasti, na které je možné a potřebné se zaměřit, jaká a v čem jsou vnímána bílá místa, a pokusit se hledat jejich efektivní řešení.

Doporučení k tématu spolupráce v síti:

- **Zachování existujících funkčních platforem spolupráce a podpora vzniku nových**
Situaci dětí a rodin ovlivňuje několik rezortů, prakticky jde o 5 různých ministerstev – Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo spravedlnosti. Každé z nich situaci dítěte a rodiny uchopuje ze svého úhlu pohledu, ne ve všem jsou spolu legislativy v souladu. Když jednotlivý aktér postupuje dle svých zákonů a metodik a přitom nezná kompetence a postupy ostatních aktérů, má to vliv na praktickou práci s dětmi a rodinami. Mnohým síťáčkům se podařilo v lokalitách nastartovat otevřenost ke spolupráci vznikem platforem, které by bylo vhodné i po ukončení síťování zachovat. Případně vytvářet další nové platformy pro rozvoj funkční mezirezortní spolupráce, a to jak na lokální, tak i na krajské úrovni. V rámci těchto setkání, nejlépe pravidelně svolávaných, může doházet k předávání informací mezi aktéry, k vyjasňování kompetencí a také nastavování efektivní spolupráce při praktickém řešení problémů cílové skupiny.
- **Koordinovaná spolupráce aktérů**
Pokud je dítě vedeno v evidenci OSPOD jako ohrožené, je vyhodnocování a koordinace práce s rodinou právě na pracovníkovi OSPOD, který vede spisovou dokumentaci. Ne vždy však dokáže OSPOD plně využívat pro podporu rodiny potenciálu sítě služeb a přijímat především svou roli koordinátora případu. Jako nezbytné se jeví, aby spolupráce s rodinou byla zahájena co nejdříve úvodním jednáním na OSPOD s účastí klienta a vhodné služby, především tedy SASRD. Ideálně by mohla být v rámci tohoto setkání do záznamu z jednání zaprotokolována pravidla spolupráce, dále s klientem vyjednané potřeby, cíle či dílčí cíle práce s rodinou, způsob předávání informací a jiné podstatné úkony. Není také plně využíván potenciál případových konferencí, které podporují mezirezortní spolupráci se zapojením rodiny či širší rodiny do řešení nepříznivé situace. Téměř se nevyužívá přirozené podpůrné sítě dítěte a rodiny v rámci rodinné konference. Je otázkou, zejména tedy při práci s rodinou při preventivní pomoci, kdy dítě ještě není v evidenci OSPOD, kdo by byl schopen alespoň v základní míře průběžně vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny, zajišťovat koordinovanou práci s rodinou, propojovat ji s relevantními zdroji pomoci apod. Právě nejistota, kdo a za jakých okolností může nebo má tuto roli mít, aktuálně vytváří bariéru pro včasnou identifikaci obtíží a včasnou intervenci založenou na potřebách dítěte tak, aby nedocházelo k prohlubování obtíží. Zvyšování kompetencí sociálních pracovníků v oblasti case managementu může podpořit možnosti efektivní práce s dítětem a rodinou ve všech fázích řešení obtížné životní situace.
- **Zapojení rodin a podpora rodičovských kompetencí**
Především rodiče nebo jiné pečující osoby o dítě by měli být vnímáni jako partneři a vždy by měli být zapojeni do řešení situace, neboť přístup rodičů či pečujících osob má zásadní vliv na možnost změn v rodinném systému. Je vhodné zapojovat i širší rodinu jako přirozenou podpůrnou síť. Daleko více pozornosti pomáhajících profesí by mělo směřovat k podpoře a posilování rodičovských kompetencí. Je zde vnímána i možnost podpory nezkušené matky např. zapojením do aktivit v rodinném nebo mateřském centru. Je nezbytné najít a stavět na silných stránkách rodiny.

- **Propojování spolupráce OSPOD se službou rané péče, případně SASRD**

Při jednání s vedoucími služeb rané péče bylo poukazováno na to, že služba postavená na dobrovolnosti neumí uchopit situaci, když rodina dítěte s postižením nechce se službou spolupracovat a dítě nemůže být rozvíjeno v dovednostech, které jsou omezovány jeho handicapem. Zástupci rané péče vnímají, že je potřebné nastavit si spolupráci s OSPOD, jak přistupovat k takové rodině, která nespolupracuje a služba v této situaci nemá nástroje, jak rodinu ke spolupráci přimět. Raná péče by také přivítala spolupráci se SASRD, která má větší časový prostor na práci s rodiči, kdy by pracovníci společně pracovali na záchvatu rodiče v péči o dítě s postižením. Je potřebné pracovat na tom, jak propojovat spolupráci a informovanost o možnosti využívat službu rané péče tak, aby systémem rané péče nepropadalo až 70% dětí s příspěvkem na péči, jak je tomu dle zjištěných statistických dat.

- **Podpora komunitních aktivit a komunitní práce**

Jako jeden ze zdrojů podpory pro rodinu by měla být vnímána i komunita. V naší zemi bohužel není sounáležitost v rámci komunity historicky ukotvena tak jako např. v německy mluvících zemích, proto nezbyvá než znatelnou podporou, zviditelněním přínosů a příklady dobré praxe poukazovat na pozitivní vliv komunity na rodinný život. Právě neformální zdroje pomoci a podpory mohou výrazně přispět k aktivizaci rodin při překonávání méně závažných obtíží a vyhnout se tak institucionálnímu zásahu. Mnohdy komunita bývá zdrojem postaveným na důvěře a pozitivních vzorech přebíraných od přirozených autorit.

- **Větší podpora rodinám s dětmi s postižením**

Péče o dítě s postižením v domácím prostředí klade vysoké nároky na celou rodinu. Aby nedocházelo k vyčerpání především pečujících osob o dítě, bylo by potřebné, aby se služby pro děti s postižením stávaly jak finančně, tak i regionálně dostupnější. U dětí s postižením, které ukončí povinnou školní docházku, pak může docházet také k sociální izolaci v rámci rodiny. Mnoho rodin nevyužívá např. služby jako denní nebo týdenní stacionáře, nejsou dostupné odlehčovací služby. Bylo by vhodné rozšířit pečovatelskou službu i na cílovou skupinu dětí do 18 let, neboť většina pečovatelských služeb je nastavená pouze pro pomoc rodině po vícečetném porodu do max. 3 let věku dětí.

- **Zajištění podpory dítěti a jeho participace při rozvodu rodičů**

Je potřebné neopomíjet děti při rodičovských sporech v době rozvodu nebo rozchodu rodičů. Na dítě má rozpad rodiny velký vliv, kdy může ztrácet pocit jistoty, stability, bezpečí i důvěry v rodiče. Případně po čase začíná při nejednotném výchovném vedení podloženém kolizí mezi rodiči dítě v situaci kalkulovat a manipulovat. Rodiče pod vlivem vlastních emocí a potřeb nemusí adekvátně na potřeby dítěte reagovat. Zejména OSPOD by toto měl reflektovat a doporučit dítěti vhodnou podporu, když rodiče tuto pomoc pro dítě odmítají, případně bagatelizují nebo se domnívají, že dítěti dokážou dát podporu sami. Zejména v komplikovaných rodičovských sporech se nabídka možnosti využití nezávislé pomoci jeví jako zásadní, protože pozdní intervence již nemusí být účinná. Příkladem dobré praxe je projekt „Dětský průvodce světem rozvodu“, který je realizován v Olomouci.

- **Změny ve službách reagující na potřeby transformace**

Je potřebné, aby systém nejen sociálních služeb reagoval na změny způsobené transformací systému péče o /ohrožené/ děti. Odklon od ústavní péče by měl vést k vytváření a rozvoji sítě alternativních služeb, rozšiřovat terénní a ambulantní služby.

- **Jako nezbytná se jeví osvěta a větší angažovanost samospráv obcí a krajů v problematice ohrožených dětí a sociálně znevýhodněných rodin.**

Doporučení k tématu síťování:

Včasná a koordinovaná multidisciplinární spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v Olomouckém kraji se zaměřením především na podporu spolupráce s rezortem školství a hledání možností zavádění sociální práce do škol.

- **Včasnost pomoci je nezbytná pro úspěšné zvládnutí nepříznivé situace dítěte**

Je potřebné zaměřovat pozornost více na prevenci, začít pracovat s dítětem a případně s jeho rodinou co nejdříve, kdy situace ještě není kritická. Dle názoru aktérů pomoc rodinám a její sanace přichází mnohdy pozdě, kdy již fakticky hrozí odebrání dětí z péče rodičů. Odborníci by měli s rodiči zahájit spolupráci dříve, pokud možno přesunout intenzivnější práci s dětmi a rodinou do terénu a zabývat se i emoční podporou, vztahy v rodině. Je nezbytné se zaměřit na identifikaci dítěte v problematické situaci, kdy se do jeho nepříznivého stavu obvykle promítá situace celé rodiny. Školní prostředí se stává nejčastějším místem, kde je možné zachytit signály naznačující, že dítě může mít závažné potíže, které nedokáže řešit samo nebo za podpory svého nejbližšího okolí. Ve škole je vnímán potenciál pro včasné rozpoznání i zahájení řešení nepříznivé situace dítěte prostřednictvím pomoci pracovníka školy, který má patřičné sociální vzdělání, dokáže pracovat s dítětem i rodinou, orientuje se v sociální oblasti se znalostí místní sítě služeb, dokáže působit ve škole preventivně aj.

- **Podpora zavádění sociální práce do školského prostředí**

Krajská síťarka v rámci svých aktivit seznamovala aktéry s myšlenkou zavádění školské sociální práce na různých setkáních, včetně porad pořádaných PPP pro pracovníky škol. Podporovala zájem o tuto oblast na odborech školství i OSPOD krajského úřadu, pro spolupráci oslovovala přímo školy. Jako nezbytné se jeví šířit osvětu k ředitelům a zřizovatelům škol, kteří mají rozhodující vliv. Kromě informací o prospěšnosti zavádění pozic sociálního pedagoga (podpořené legislativou) nebo pozic sociálních pracovníků (podpořené projekty) je vhodné také předávat konkrétní návrhy uplatnitelné při řešení situace dětí v jejich škole. Bylo by přínosné, kdyby i samotné školy v co největší míře využívaly nabídky šablon jako finanční podpory pro zavádění pozice sociálního pedagoga do škol. Další možností jsou zdroje financování i v rámci projektů MPSV, nejen aktuálně vyhlášená výzva č. 76 končící v polovině března 2019, ale i další výzvy MPSV cílené na tematiku ohrožených dětí, např.:

- [Výzva č. 18](#) pro organizační složky státu, jejich příspěvkové organizace a kraje,
- [Výzva č. 82](#) mimo veřejnou správu, ale oprávněný žadatel může být např. organizace zřizovaná kraji a obcemi; cílem výzvy je u testované inovace prokázat kauzalitu – tedy, zda to, co pomohlo (pokud to tedy pomohlo) cílové skupině, bylo skutečně testované řešení,
- [Výzva č. 83](#) pro NNO a obce, jejímž cílem je radikálně zlepšit služby těchto organizací, které poskytují cílovým skupinám (zejm. v oblasti sociálního začleňování) tak, aby opravdu řešily potřeby těchto cílových skupin. Příjemce v této výzvě je také možné podpořit, aby se stali tzv. učícími se organizacemi.

- **Propojování spolupráce mezi OSPOD, SASRD a školami**

Ukázalo se, že dobře nastavená spolupráce těchto tří aktérů je jednou z nejvíce potřebných a efektivních pro práci s dítětem a jeho rodinou. Právě na ni se v rámci síťování mnozí lokální síťari ve svých ORP zaměřují. Ze všech tří stran jsou vnímány potřeby k řešení, které je možné otevírat v rámci pravidelných setkávání. Často je vnímána potřeba nastavení vzájemné spolupráce a komunikace, vzájemné vyjasnění kompetencí, stanovení pravidel pro předávání informací, případně i sdílení dobré praxe formou kazuistik aj.

- **Je vhodné se pozorností zaměřit také na školskou sociální práci již v mateřských školách**

Zkušenosti pedagogů vypovídají o tom, že mateřské školy bývají v tomto více bezradné, nemají poradenské pracovníky, jako mají školy, s dětmi a jejich rodinami v nepříznivé sociální situaci si mnohdy neví rady.

Doporučení vycházejí ze zjištěného aktuálního stavu sítě k 31. 1. 2019.

Závěrem

Cítím vděčnost za tu příležitost, jakou mi síťování dalo. Tedy nejen za nabitě podnětné informace a zkušenosti, ale především za možnost poznávat a spolupracovat s velkým množstvím profesionálů, kteří se nebáli otevřeně sdělovat své názory, sdílet dobré myšlenky a nápady, dávat podněty pro rozvoj podpůrné sítě služeb a pomoci pro děti a jejich rodiny.

Domnívám se, že základ pro spokojený život v dospělosti je dán tím, když člověk může s odstupem let říct, že mohl prožívat a prožíval šťastné a spokojené dětství.

Ať je takových v jádru spokojených dospělých, kteří jsou nyní dětmi, v budoucnu co nejvíce.

Zdeňka Mannová

Použité zdroje

- Olomoucký kraj, 2017 [online]. Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji pro roky 2018-2020. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/strednedobe-planovani-socialnich-sluzeb-cl-288.html>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015 [online]. Projekt Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index9ba9.html?page=3>
- Český statistický ústav, 2019 [online]. Statistická ročenka Olomouckého kraje – 2018. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-olomouckeho-kraje-2018>
- Olomoucký kraj, 2019 [online]. Krajský informační systém sociálních služeb (KISSoS). Dostupné z: <https://kissos.olkraj.cz/katalog/>.
- Olomoucký kraj, 2019 [online]. Strategický protidrogový plán Olomouckého kraje na období 2019-2022. Dostupné z: <https://www.olkraj.cz/strategicky-protidrogovy-plan-olomouckeho-kraje-na-obdobi-2019-2022-aktuality-8729.html>
- Olomoucký kraj, 2019 [online]. Krajský plán primární prevence rizikového chování v Olomouckém kraji na léta 2019 – 2022. Dostupné z: <https://www.olkraj.cz/strategie-a-metodiky-v-oblasti-primarni-prevence-cl-398.html>
- Rodina je OK, 2019 [online]. Koncepce rodinné politiky Olomouckého kraje na období 2019–2022. Dostupné z: <https://www.rodinajeok.cz/strategicke-dokumenty-rodinne-politiky/>
- Olomoucký kraj, 2019 [online]. Strategie prevence kriminality Olomouckého kraje na období 2017–2021. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/prevence-kriminality-cl-292.html>
- Olomoucký kraj, 2018 [online]. Strategie rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje 2015-2020. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/strategie-rozvoje-uzemniho-obvodu-olomouckeho-kraje-cl-537.html>
- Olomoucký kraj, 2018 [online]. Krajský plán vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji 2017-2020. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/krajsky-plan-vyrovnani-prilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-cl-4337.html>
- Olomoucký kraj, 2019 [online]. Projekty Olomouckého kraje. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/projekty-olomouckeho-kraje-cl-14.html>
- Olomoucký kraj, 2019 [online]. Dotace, granty, příspěvky. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/dotace-granty-prispevky-cl-15.html>
- Analýzy místních sítí služeb – Olomoucký kraj. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>

Potřebujete více informací?

K síťování ve vaší obci či kraji?

Obraťte se na krajskou síťářku **Bc. Zdeňku Mannovou**, e-mail: zdenka.mannova@mpsv.cz, tel.: 778 730 517 nebo na krajskou koordinátorku síťování **Mgr. Elišku Moravcovou** (dotazy spojené se síťováním v zapojených obcích), e-mail: eliska.moravcova@mpsv.cz, tel.: 776 294 856.

K aktivitě síťování?

Obraťte se na odborného garanta **Mgr. Štěpána Bolfa**, e-mail: stepan.bolf@mpsv.cz, tel.: 221 923 647, 775 853 476 nebo na vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti, odbor ochrany práv dětí **Mgr. Kristýnu Jůzovou Kotalovou**, e-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz, tel.: 221 922 255, 724 178 744.

www.pravonadetstvi.cz

www.mpsv.cz

